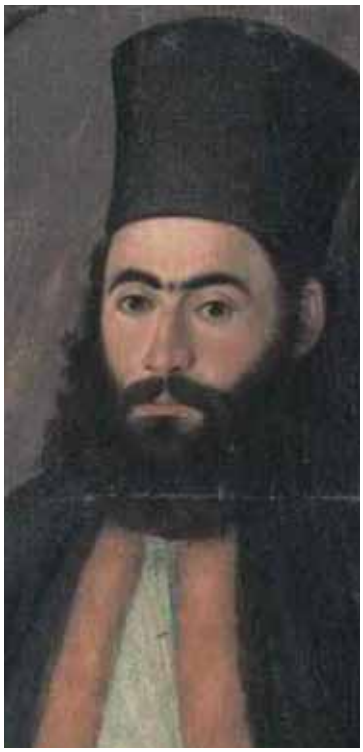

Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi

Değişim, Süreklilik ve Çeşitliliği Keşfetmeyi Öğrenmek

Başlık: Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi - Değişim, Süreklilik ve Çeşitliliği Keşfetmeyi Öğrenmek
ISBN: 978-9963-703-08-1

Yazarlar:
Dr. Hasan Samani
Maria Mavrada
Dr. Meltem Onurkan Samani
Maria Georgiou

Editoryal Danışman:
Christine Counsell

Eğitim Ortakları:
Mary Partridge
Rachel Foster

Çeviri:
Dr. Hasan Samani

Türkçe Editörü:
Dr. Meltem Onurkan Samani

Düzeltmenler:
Dr. Meltem Onurkan Samani
Alev Tuğberk

© Telif Hakkı: UNDP-ACT, 2011
Tüm hakları saklıdır.
Kıbrıs'ta hazırlanmıştır.

© TASARIM: GRA.DES www.gra-des.com
Fotoğraflar: Alev Tuğberk, Maria Mavrada, Meryem Meliz Mertekçi ve Eleana Nicolaou'nun izinleriyle.
Çizimler: Mehmet İlkerli
Baskı: KAILAS Printers & Lithographers Ltd., Lefkoşa, Kıbrıs

Bilgi almak için: Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği
E-posta adresi: ahdr.mide@ahdr.info
Web-sitesi: http://www.ahdr.info

όμιλος ιστορικού διαλόγου και έρευνας **association for historical dialogue and research** tarihsel diyalog ve araştırma derneği

AHDR, misyonu kamuoyunda ve özellikle çocuklar, gençler, eğitimciler arasında ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi görüş, etnik ve sosyal köken, statü farkı gözetmeksizin, çeşitliliklere ve düşüncelerin paylaşılmasına saygı çerçevesinde, farklı yetenek düzeyindeki bireylere öğrenme olanakları sağlayarak tarihsel anlayışın gelişmesine katkıda bulunmak olan kültürlerarası bir sivil toplum örgütüdür. AHDR misyonunu gerçekleştirirken, Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi, UNESCO eğitim amaçları, Avrupa Konseyi'nin tarih eğitimine ilişkin tavsiyelerini Gözönünde bulundurur. Araştırma ve araştırma bulgularının yayınlanması; politika önerileri geliştirme; kütüphane ve arşivlerin zenginleştirilmesi; öğretmen eğitimi seminerleri düzenleme, tartışmalar, konferanslar düzenleme; eğitim materyalleri yayınlama; alan gezileri ve yürüyüşleri düzenleme; kitlelere ulaşım araçları geliştirme; bireyler ve kurumlar arasında yerel, Avrupa ve uluslararası düzeyde sinerji oluşturma AHDR'ın aktiviteleri arasında yer almaktadır.

Türkçe'nin yanısıra İngilizce ve Yunanca dillerinde de hazırlanan bu çalışma, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İşbirliği ve Güven için Hareket (UNDP-ACT) ve ABD Elçiliği'nin İki Toplumlu Destek Programı tarafından sağlanan fonlarla gerçekleşmiştir ve Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği'nin Çoklu Bakışaçıları ve Eğitimde Kültürlerarası Diyalog (MIDE) projesinin yardımcı eğitim materyallerinden birisidir.

Bildirim: Bu yayında yer alan görüşler yazarlara ait olup, üye ülkeleriyle birlikte Birleşmiş Milletler, UNDP, USAID veya AHDR'ın görüşlerini temsil etmeyebilir.

Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi

Değişim, Süreklilik ve Çeşitliliği Keşfetmeyi Öğrenmek

İçindekiler

	Sayfa
Teşekkür	3
Giriş	4
Ders Planı 1: Osmanlı Kıbrısı hakkında ne tür hikayeler anlatabiliriz?	8
Ders Planı 1: Öğrenci Kaynakları	12
Ders Planı 2: Kıbrıs'ın Osmanlı döneminde günlük hayattaki değişim ve süreklilik hakkında ne tür hikayeler anlatabiliriz?	18
Ders Planı 2: Öğrenci Kaynakları	21
Ders Planı 3: Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi boyunca ne tür ilişkiler yaşandı?	30
Ders Planı 3: Öğrenci Kaynakları	33
Ders Planı 4: Binalar bize insanlar ve ilişkileri hakkında neler anlatabilir?	39
Ders Planı 4: Öğrenci Kaynakları	43
Ders Planı 5: Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin hikayesini nasıl oluşturabiliriz? Böyle bir hikaye anlatmak niçin zordur?	47
Ders Planı 5: Öğrenci Kaynakları	50
Kaynakça	56

Teşekkür

Bu kitabın hazırlanması fikrini ortaya koyup, girişim başlatarak gerçekleşmesini sağlayan Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR) Yönetim Kurulu ile Derneğin Eğitimde Çoklu Bakış Açıları ve Kültürlerarası Diyalog (MIDE) projesi danışmanlarına ve destek veren tüm AHDR üyelerine teşekkür ederiz.

Ayrıca, kitabın editoryal danışmanı olan Cambridge Üniversitesi'nden Christine Counsell'a ve mükemmel pragmatik öğretim tekniklerinden yararlandığımız Comberton Village College tarih öğretmenleri Sn. Rachel Foster ile Dr. Mary Partridge'e çok teşekkür ederiz. Katkıları, çalışmamıza ilham kaynağı olmuştur.

Bu çalışma için fotoğraf ve materyal temin edip, kullanım izni veren herkese teşekkür ederiz.

Ve son olarak, bu yayını Kıbrıs halkları yararına destekleyen tüm kurum ve kuruluşlara teşekkürlerimizi sunarız.

Dr. Hasan Samani, Maria Mavrada, Dr. Meltem Onurkan Samani, Maria Georgiou.

Giriş

Bu kitap, Kıbrıs'ta halen okutulmakta olan tarih ders programları göz önünde bulundurularak ve tarih derslerinde yardımcı eğitim materyali olarak kullanılabilecek nitelikte hazırlanmıştır. Kitap, Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği (AHDR)'nin girişimiyle yayınlanmış olan yardımcı eğitim materyalleri serisinin bir parçasıdır.

Eğitimciler ile gençler için yardımcı eğitim materyallerinin hazırlanmasına yönelik proje, AHDR'ın başlatmış olduğu en önemli girişimlerden biri olmuştur. Ekim 2010'dan itibaren bu materyallerin yazarları ile eğitim paydaşları yedi ayrı konu üzerinde özenle çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmanın sonucunda Türkçe, İngilizce ve Yunanca olarak üç dilde yayınlanan veya yayın aşamasında bulunan kitaplar şunlardır: Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi, Karma Köyler, Kayıp Şahıslar, Kıbrıs'ın Tarihi Eserleri, Sözlü Tarih, Geleneksel Oyunlar ve Dayanışma Evi (H4C).

2003 yılında Kıbrıs'ta sınır kapılarının açılmasıyla birlikte kurulmuş olan AHDR, kâr amacı gütmeyen çok-toplumlu bir sivil-toplum örgütü olup, derneğin yönetim kurulu, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum eğitimciler ile tarihçilerden oluşmaktadır. Kuruluş misyonuna uygun olarak bugüne kadar gerçekleştirdikleriyle AHDR, Ada genelinde verimli işbirliği, yaratıcı fikirler, gönüllülük ve saygının karşılıklı olarak gelişip serpilebileceğine iyi bir örnektir.

En başından itibaren AHDR'ın vizyonu, geçmişin *nasıl* araştırılması gerektiği üzerinde durarak ve tarihsel düşünme becerisini kazandırma yoluyla, öğrencilerin dünyayı algılayışlarını dönüştürecek bir tarih eğitimi reformu gerçekleştirmek olmuştur. *Bir disiplin olarak* tarih, öğrencilere dünyayı anlamada bir yol sunmakta, şimdiyi anlamlandırmakta ve onları geleceğe yönlendirmektedir. Bununla ilgili olarak Tarih eğitimi uzmanı Lee (2011: 65), öğrencilerin "tarih tarafından ortaya konulan farklı iddiaları ve bunların nasıl sorgulanabileceğini anlamaya yarayacak kavramsal donanıma sahip olması..." gerektiğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin "*sorulara bağlı* olarak anlatılan hikaye ne olursa olsun, bunun için en iyi argümanları üretebilecek tutumu..." geliştirmesi gerekir. Öğrenciler, kanıt kavramına sahip olmalı ve kanıta saygı duymalıdır. Yeni sorular sormaya, çeşitli bakış açıları keşfetmeye ve sorgulanmış kaynaklar ile sorulmuş sorular ışığında hikayeler oluşturmaya veya mevcut hikayeler karşısında farklı argümanlar geliştirmeye hazır olmalıdırlar. Bunlar olmadan, öğrenciler, baş etmek zorunda oldukları yeni durumlarla karşılaştıklarında çaresiz kalırlar. Kıbrıs, buna iyi bir örnektir. Karşılıklı olarak ve kademeli bir biçimde kendi toplumlarının her zaman kurban ya da diğerlerinin tüm sorunların kaynağı olduğu yönünde kendilerine resmi anlatılar öğretilen Kıbrıslılar, bu 'diğerleriyle' temas kurmada veya onları keşfetmede bazen rahatsızlık duymaktadırlar. İşbirliği ve uzlaşma fikirlerini benimsemede zorluklar yaşayabilmektedirler.

Tarih eğitimi, çağdaş dünyayı ve içinde birer yetişkin olarak yaşayacakları gelecekteki dünyayı anlamak için gerekli bilgi birikimi ile zihinsel araçları geliştirmede öğrencilere yardımcı olmalıdır. Tarih, bir disiplin ve buna bağlı bir pratik olarak öğretildiğinde, gençler kendi fikir ve düşüncelerinin niteliğinin ifade edilmesinden, kanıtların incelenmesinden, yeni sorgulama yolları geliştirmekten ve başka yorum ihtimalleri hakkında diyaloğa girdiklerinde farklı bakış açılarına saygı göstermekten kendileri sorumlu olacaklardır. Bu şekilde istikrar, barış, demokrasi ve eleştirel düşünce birbirleriyle sıkı biçimde ilişkilidir. Yardımcı Eğitim Materyalleri Projesi fikri tasarlandığında, işte bu mantık temelinden esinlenilmişti.

Kıbrıs'ta Osmanlı Döneminin Tarihi ile Bu Tarih(ler)in Yazıcılığını Birlikte Ele Almak

Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi, -zaman zaman birbiriyle tezat teşkil eden şekillerde de olsa – Kıbrıs'ın her iki toplumunun tarih eğitim programları ile ders kitaplarında yer almakta ve okullarda okutulmaktadır. Esas olarak iki Kıbrıslı Türk ile iki Kıbrıslı Rum tarihçi/eğitimciden oluşan bu kitabın yazı ekibi, bu dönemin, farklı sebeplerden olsa da, her iki toplum için de oldukça önemli olduğunu bilmekteydi. Bu durum, geçerli tarihsel anlatıların oluşturulmasıyla ilgili bazı enteresan zorlukların ve bu anlatıların bir taraftan birbirlerine yakınlaşırken, diğer yandan birbirlerinden farklılaşmalarının bazı sebeplerinin keşfinde gençlere yardımcı olabilecek ideal bir bağlam oluşturmaktadır.

Yazarların amacı, Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi üzerine alternatif bir tarih ders kitabı hazırlamak değildi. Amaç, Kıbrıs'ın her iki kesiminde tarih eğitiminin zenginleştirilip, genişletilmesinde yararlanılabilecek yardımcı materyaller üretmekti. Bu materyaller öğretmenlere, birçoğuna farklı

ve yeni gelebilecek tarih eğitimi yöntemlerinin kullanılmasıyla birlikte, çoklu bakış açıları ile analitik ve eleştirel düşünmeyi geliştirmenin çeşitli yollarını göstermektedir. Bu kitap, öğretmenlerin öğrencilere değişim, süreklilik ve çeşitlilik kavramlarına özel bir vurguyla sorular sorma, sorulara yanıtlar arama ve eleştirel biçimde kendi hikayelerini sorgulama konularında yardımcı olabilmeleri amacıyla kullanabilecekleri bir yaklaşım modeli ortaya koymaktadır. Geniş bir kaynak yelpazesi seçilmiştir. Ancak, buradaki niyet, ayrıntılı veya kapsamlı bir kaynak koleksiyonu derlemesi yapmak değil, geçmişten kalan izler ile kayıtları oluşturan çeşitli, karmaşık ve eksik malzemelerin insan tarafından sorgulanmasının zorluklarını gençlere göstermektir.

Söz konusu bu malzemeler üzerinde birlikte çalışma deneyimi ve kendi toplumlarının genel kabulleri ile varsayımları üzerinde birlikte düşünmek, bu kitabın yazarları için de eğitici olmuştur. Kıbrıs'ın Osmanlı dönemi tarihiyle ilgili böyle bir projede Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum tarihçi/eğitimcileri ilk kez birlikte yer aldılar. Kitabın yazarları öncelikle birbirlerinin başlangıç noktalarını, kaygılarını ve anlayışlarını nasıl keşfetmeleri gerektiğini öğrenmek zorundaydılar. Kullanılacak kaynaklar, derslerin amaçları ve hatta kitabın ismi üzerinde bile birçok tartışmaları olmadı değil; ama birer bilim insanı, öğretmen ve araştırmacı olarak karşılıklı anlayış ve saygı temelinde potansiyel zorlukların üstesinden gelmeyi başarmak zor olmadı. Bu konuda ve kitabın yazım sürecinde, Cambridge Üniversitesi tarih eğitimi uzmanlarından Kıdemli Öğretim Görevlisi Christine Counsell ile Cambridge okullarından Comberton Village Collage tarih öğretmenleri Mary Partridge ve Rachel Foster'ın, gençlerde yapıcı eleştiri, aktif diyalog, merak ve ilgi uyandıran türde tarih derslerinin şekillendirilmesi yöntemleri üzerindeki kendi tecrübeleriyle yazarlara rehberlik ettikleri de belirtilmelidir. Bununla birlikte, bir ilk çalışma niteliğinde olan bu yayındaki olası eksik ve/veya hataların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Sınıf Çalışmasının Mantıksal Temeli: Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin hikayesini anlatmak niçin zordur?

Bu kitaptaki ders düzeni, öğrencilerin Kıbrıs'ın Osmanlı dönemi hakkındaki mevcut bilgileri üzerine kurulmuştur. Öğrencilerin, Osmanlı dönemiyle ilgili en az bir kabataslak anlatıya -muhtemelen siyasi, idari ve askeri olaylar üzerine odaklanan- önceden sahip oldukları varsayılmıştır. Kitaptaki ders sıralaması, öğrencilerin bildiklerini hatırlayıp pekiştirmelerine ve sonra da dönemle ilgili bilgi oluşturup, bu bilgiyi aktarmanın birçok yolu üzerinde düşünmelerine yardımcı olmaktadır. Bundan dolayı, ders düzeni, dönemin yaşantılarını, gelişmelerini ya da önemini yakalayıp aktarabilecek farklı tarihler üzerine; birbirine ters düşen farklı kaynak türlerine -binaların fiziki mirası, insanların yaşantılarındaki benzerlik ile farklılık, değişim ile süreklilik örnekleri dahil- gündelik yaşama veya insanlar arası ilişkilere odaklanmaktadır (Bradshaw 2009; Counsell 2011). Bunlara ek olarak, söz konusu ders düzeni boyunca öğrenciler, Kıbrıs'ta insanları ayıran konuların yanında ortak yaşanmışlıklarını da incelemiş olacaklardır. Bu deneyimler, büyük zorluklardan tutun da kültürel ve teknolojik başarılara kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bunlar çok çeşitli, zengin ve ilgi çekicidirler.

Bütün geçmişler gibi, bu deneyimleri yeterli bir biçimde tek bir "hikaye" ile özetlemek çok zordur. Bu nedenle derslerin düzeni, tek hikaye fikrini sorunsallaştırmakta ve öğrencilerin sadece Osmanlı Kıbrısı hakkında yaratıcı ve eleştirel biçimde düşünmelerini değil, tarihsel düşünme becerilerini geliştirmelerini de hedeflemektedir. Bu dersler aracılığıyla öğrencilere, geçmişe ait anlatıların sadece kaynakları sorgulama yoluyla oluşturulabileceği ve tüm anlatıların; yanıtlamaya çalıştığımız büyük sorulara, ulaşabileceğimiz veya seçtiğimiz kaynaklara ve bu kaynaklara yönelik olarak sorduğumuz sorulara göre farklılık arzedecekleri hatırlatılmaktadır. Sonuç olarak tarih, bir insan pratiği olup, -tarihçi ve tarih öğrencilerinin ürettiği sonuçları sürekli değişmektedir. Öğrencilere tarihçilerin yaptığı işin bu olduğu ve toplumun tüm bireylerinin de bu işle ilgilenme sorumluluğunu taşıdıkları hatırlatılır. Herkesin geçmişle ilgili iddiaların hangi temelde yapılabileceğini bilmesi gerekmektedir. Böylece herkes, bu iddiaları kendileri için geliştirme sürecine dahil olabilir ve başkasının iddialarını eleştirel biçimde sorgulayabilir.

Dersler, okul çocukları için heyecan verici, ilgi çekici, eğlenceli, ve düşündürücü olacak şekilde tasarlanmıştır. Ders konuları, tek bir "araştırma sorusunda" somutlaşan büyük bir bulmaca etrafında inşa edildi (Riley 2000). "Osmanlı Kıbrısı'nın hikayesini anlatmak niçin zordur?" Bu soru öğrencilere her derste hatırlatılmaktadır. Bununla beraber öğrenciler, böyle bir hikayeyi anlatma çabasından vazgeçmemeleri, bunun yerine her zaman revizyona açık olacak ve karmaşıklığı yeterince aktarabilecek çoklu hikayeler oluşturmanın zorluğunu anlayıp bunun keyfini çıkarmaları

yönünde teşvik edilmektedirler. Zorluğun karmaşıklığı ve bulmacanın zenginliği her derste biraz daha açığa çıkarılır. Bu ders düzeni sonunda öğrenciler, tek bir hikaye oluşturmanın *niçin* zor olduğunu açıklamaya çalışacakları gibi, kendi "büyük hikayelerini" oluşturmayı deneyeceklerdir.

Final Dersi: Bir Mektup ve Bir Kaleydoskop

Ders dizisinin sonunda öğrenciler, son bir meydan okumayla, bir "çaresiz tarihçiye" Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin neden tek bir resimle özetlenemeyeceğini anlatmak durumundadır. Tarihçiye bunun zorluğunu açıklayan bir mektup yazarlar. Mektupta, bundan önceki derslerde öğrendiklerinden yararlanarak oluşturulabilecek çeşitli hikayelerin ve kaynakların niçin tek başlarına birşey ifade edemeyeceklerini, bir iddiayı desteklemek veya ona karşı çıkmak için gerekli kanıtların elde edilmesi amacıyla bunların sorgulanması gerektiğini açıklarlar. Bundan sonra, Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi hakkında hikaye anlatmanın zorluklarını yakalamada kaleydoskop metaforunun ne kadar yararlı olabileceği üzerinde düşünürler ve tüm öğrendiklerinden yararlanarak böyle bir kaleydoskop tasarlarlar.

Bu iki aktivite (mektup yazmak ve bir kaleydoskop tasarlamak), dersi destekleyici daha küçük diğer aktivite ve tartışmalarla birlikte, öğretmenlere dersin sonunda öğrencilerin "tarihsel mantık yürütme" becerilerini değerlendirme olanağı verecektir.

Öğrencilerin Tarihsel Düşünme ve Öğrenmedeki Gelişimlerini Değerlendirmek

Öğretmenler, dersin sonunda, öğrencilerin ilerleme kaydedip etmediklerini aşağıdaki kriterlere bakarak anlayabileceklerdir. Öğrenciler,

- bir hikayeyi şekillendiren farklı şablonlar –benzerlik ile farklılık, değişim ile süreklilik– hakkında konuşabiliyorlarsa;
- daha küçük hikayelerden örnekler verip, belirli kaynakların kanıt olma potansiyellerine atıfta bulunarak benzerlik ile farklılık, değişim ile süreklilik gibi kavramları açıklayabiliyorlarsa;
- Osmanlı Kıbrısının farklı yönleri hakkında kanıt sağlamak amacıyla belirli kaynakların sorgulanıp yorumlanabileceği değişik yöntemleri tartışabiliyorlarsa;
- geçmiş hakkında anlamlı ve gerekçeli "büyük hikayeler" oluşturmak için küçük hikayelerin harmanlanabileceği yeni yollar önerebiliyorlarsa;
- soru sormak, zorlukların üstesinden gelmek amacıyla kafa yormak ve geçmiş hakkında yeni "hikayeler" oluşturmak, bunları savunmak veya karşı çıkmak için istek, merak ve ilgi sergiliyorlarsa,

ilerleme sağladılar demektir.

Kitapta her bir ders için daha somut öğrenme amaçları sunulmuştur. Öğretmenler, bu amaçları, ders sırasında öğrencilerin düşünme ve kavrama becerilerini ölçme-değerlendirme amacıyla kullanabilirler. Bu amaçlar, öğretmenlerin vereceği ders içeriklerini değil, *öğrencilerin* dersin sonunda yapabileceklerini temsil etmektedir. Bunlar *sonuçlardır*. Her bir dersin önerilen aktivite ve tartışmaları içerisinde, öğrencilere, böyle bir düşünme pratiği sergileyebilecekleri geniş olanaklar sunulmuştur. Öğretmenler, öğrencilerin bu tartışma ve aktivitelerdeki performanslarıyla ilgili gözlemlerinden yararlanarak, öğrencilerin bu amaçları gerçekleştirip gerçekleştiremediklerini ve ilerlemeye hazır olup olmadıklarını saptamak için gerektikçe amaçları yeniden gözden geçirebilirler. Bazı hallerde öğrenciler, geçerli bağlamsal bilgilerini pekiştirmek veya düşünme ve tartışma yoluyla yeni fikirleri hazmetmek için ek süreye ve kilit fikirlerle desteklenmeye ihtiyaç duyabilirler. Dolayısıyla, dersleri duruma göre yeniden düzenlemek veya ilave açıklamalar, aktiviteler ve tartışmalarla birlikte fazladan bir ders eklemek, öğretmenin takdirine bağlı olarak gerekli olabilir.

Ders Düzeninin Gözden Geçirilmesi

Araştırma sorusunun içerdiği genel zorluğu aşmak için, her bir ders, araştırma sorusunun başka bir boyutuna odaklanmaktadır. Bundan dolayı tüm dersler toplam olarak, son derste araştırma sorusunun yanıtlanmasına yönelik olarak inşa edilmiştir. Buna göre ders düzeni şöyledir:

Araştırma Sorusu: Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin hikayesini anlatmak niçin zordur?

Ders 1: Osmanlı Kıbrısı hakkında ne tür hikayeler anlatabiliriz?
Ders 2: Kıbrıs'ın Osmanlı döneminde günlük hayattaki değişim ve süreklilik hakkında ne tür hikayeler anlatabiliriz?
Ders 3: Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi boyunca ne tür ilişkiler yaşandı?
Ders 4: Binalar bize insanlar ve ilişkileri hakkında neler anlatabilir?
Ders 5: Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin hikayesini nasıl oluşturabiliriz? Böyle bir hikaye anlatmak niçin zordur?

Ders Planı 1: Osmanlı Kıbrısı hakkında ne tür hikayeler anlatabiliriz?

ARAŞTIRMA SORUSU: Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin hikayesini anlatmak niçin zordur?

Ders odağı: Osmanlı Kıbrısı hakkında ne tür hikayeler anlatabiliriz?

Giriş:

Bu ders, öğrencilerin, belirli bir mekandaki belli bir zaman dilimi hakkında genelleme yapma fikrini sorgulamalarına yardımcı olur. Herhangi bir genelleme veya "hüküm verme" çabasının özünde var olan zorluklar dersi şekillendirir. Aynı zamanda ders, öğrencileri, hüküm vermenin gereksizliği veya imkansızlığı fikriyle başbaşa kalmaları tehlikesinden uzak tutar. Ders, bu çaresizliğin dışında başka bir yol önermektedir. Bu ders, FARKLI genellemelerin var olduğu ve bunların geçmişle ilgili sorulacak çeşitli sorulara bağlı olarak farklı biçimlerde yapılabileceği düşüncesini ortaya koymaktadır. Ders, özellikle bir düşünceye -siyasi hikayenin, hikayelerden sadece *bir tanesi* olduğuna - vurgu yapmaktadır. Öğrencilere siyasi hikayelerin yanında, bir dönem ve mekana farklı sorular ve/veya kaynaklarla farklı biçimlerde bakabileceğimizi göstermektedir. Böylece geçmiş hakkında konuşmanın, kanıtlara dayanan ve bize yeni şeyler gösteren başka yöntemlerini kullanabiliriz.

Dersin amaçları:

Bu dersin sonunda öğrenciler:

- Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin geleneksel siyasi bir anlatısını ele alabilecekler;
- Osmanlı Kıbrısı hakkında anlatılabilecek değişik hikayeleri tespit edebilecekler;
- Osmanlı Kıbrısı hakkında genellemeler yapmanın ne derece mümkün olduğu üzerinde düşünebileceklerdir.

Öğretme ve öğrenme kaynakları:

Sınıfta, kendiniz hakkında birşey anlatırken kullanılabilecek beş tane nesne (örneğin pasaport, sürüş ehliyeti, fotoğraf, eğitim sertifikası, sevdiğiniz bir kitap, hobilerinizle ilgili bir şey).

Kaynak 1.1. Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin siyasi hikayesi - boşluk doldurma aktivitesi.

Sınıfın duvarlarına iliştirilmiş kağıt parçaları üzerine yazılmış sözcükler. Bu sözcükleri, oldukça büyük yazı karakterinde olacak şekilde, büyük kağıtlar üzerine yerleştiriniz: siyasi, dinsel, sosyal, ekonomik, kültürel, teknolojik.

Kaynak 1.2. (kaynak kağıdı) ve

Kaynak 1.3. (hikaye başlıklarıyla birlikte veri toplama kağıdı)

Yapışkanlı pusula kağıtcıkları (Post-it not kağıtları)

Kaynakların mantıksal temeli:

Beş nesne, kendi dışımızdaki bir şeyi – burada öğretmenin bilinen hayatı dışında- sorular sorup çıkarsamalarda bulunma yoluyla ortaya çıkarmaya çalışırken, eski eser veya belgeleri kullanabileceğimiz fikrini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu eşyalardan öğrenebileceklerimizin sınırlı olduğu ve öğrendiklerimizin de büyük ölçüde onlar hakkında sorduğumuz sorularca belirlendiği fikrini ortaya koymaktadır.

1.1. Öğrencilerin Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin geleneksel bir siyasi anlatısını ele almalarına imkan vermektedir. Gerekirse bunu, öğrencilerinize öğretilen siyasi anlatıya benzeyecek biçimde uyarlayabilirsiniz.

Kağıt parçaları üzerindeki sözcükler, öğrencilerin, tarihte ne çeşit hikayelerin anlatılabileceği üzerinde düşünmelerine yardımcı olur. Bunlar, sırasına göre ilerleyen sonraki derslerde kullanılmak üzere muhafaza edilebilir. Bunlara, ders dizisinde yeri geldikçe, hikaye türlerini sınıflandırmak için kademeli olarak başka sözcükler de eklemek isteyebilirsiniz.

1.2 ve 1.3 öğrencilere, tarihçilerin Kıbrıs'ta Osmanlı dönemiyle ilgili ne çeşit hikayeler anlatabilecekleri üzerine düşünmelerine yardımcı olur. 1.3 öğrencilere, belirli kaynakları kullanarak oluşturulabilecek hikaye çeşitleri hakkındaki fikirlerini kaydetmelerine yardımcı olur.

Yapışkanlı pusula kağıtcıkları (Post-it not kağıtları), öğrencilerin, bir yandan Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi hakkında genellemeler yaparken, bu dönem tarihinin karmaşıklığı ve yapılabilecek genellemelerin sınırları üzerinde düşünmelerine de yardımcı olacaktır.

Başlangıç

Beş nesneyi bir çantaya koyunuz. Öğrencilerden gelip çantadan bir nesneyi seçmelerini isteyiniz.

Soru: Bu nesneye bakarak benim hakkımda **kesin doğru** olan ne söyleyebilirsiniz? *Çeşitli fikirler ortaya koyunuz. Örneğin, pasaporta dayanarak öğrenciler, sizin çok seyahat eden biri olduğunuzu veya nerede doğduğunuzu söyleyebilirler.*

Soru: Bu nesneye bakarak benimle ilgili doğru **olabilecek** neler söyleyebilirsiniz? *Çeşitli fikirler ileri sürünüz; örneğin birçok ülkeyi ziyaret ettiğinizi gösteren bir pasaport, sizin değişik kültürlere ilgi duyduğunuzu veya seyahat etmeyi sevdiğinizi önerebilir. Ancak bu önermeleri* ***öğrencilerin kendilerinin*** *yaptığını vurgulayınız. Kesinlik içermeyen, spekülatif bir dil kullandıklarından emin olunuz. "Sizin pasaportunuza bakarak, sizin... olabileceğinizi söylebilirim" ifadesini kullanmaları yönünde onları teşvik ediniz.*

Soru: Bu nesne, size benim hakkımda ne **söyleyemez**? *Çeşitli fikirler ileri sürünüz; örneğin, öğrenciler pasaportunuzdan* ***en çok hangi*** *ülkeyi sevdiğinizi* ***anlayamazlar****. Böyle bir aktivite oldukça eğlencelidir. Komik olanından mantıklısına kadar birçok yanıt alırsınız. Örneğin, "sadece pasaportunuza bakarak bu ülkelere deniz yoluyla mı, yoksa hava yoluyla mı seyahat ettiğinizi çıkaramam".*

Soru: Beş nesnenin tümüne birden bakarak, benim hakkımda toplamda ne gibi şeyler söylenebilir? Ben nasıl bir kişiyim? Öğrencileri, nesneler **bütününün** tek başına bir nesneye neler kattığını düşünmeye teşvik ediniz. Birden fazla nesneye bakmak ve bunlar arasında ilişki kurmak, koleksiyonu, ayrı ayrı her bir parçasından daha büyük kılar. *Öğrencilere bir nesneyi soru sormak, bir başkasını ise bu soruya yanıt vermek için kullanabileceklerini göstererek, düşünmelerini sağlayacak şekilde bu konuya yeterince zaman ayırınız. Bu şekilde iki veya daha fazla nesneyi kullanabilirler. Örneğin pasaport ABD'yi ziyaret ettiğinizi gösterebilir ve bu sizi başka sorular sormaya sevk eder: "ABD'yi niçin ziyaret etiniz? Veya" ABD'de neler gördünüz? Bir başka nesne ise bu soruyu cevaplandırmak için bir ipucu verebilir.*

Soru: Beni anlatmak için sadece tek bir nesne seçebilir misiniz? Öğrenciler bunun için çaba göstereceklerdir. Çaba göstermeleri **beklenmektedir**. Bu aktivite, öğrencilerin bunun niçin imkansız olduğu üzerinde düşünmelerini ve tartışmalarını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bir kişi hakkında tek bir nesneye bakarak *hüküm vermek* neden zordur?

Not: *Aktiviteyi kendinizle ilgili yapmak istemezseniz, öğrencilerinizden kendileriyle ilgili beş nesne getirmelerini isteyiniz. Sonra da aktiviteyi sınıfla birlikte gerçekleştirmek üzere, öğrencilerden birini seçiniz.*

Ara Geçiş

Açıklayınız: Bundan sonraki beş derste Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi tarihini, bu dönemin bir **hikayesini** anlatmanın mümkün olan farklı yollarını ele alarak özetlemeye çalışacağız. Ancak, bundan önce, Osmanlı İmparatorluğu ile Osmanlı Kıbrısı hakkında **halihazırda bildiğiniz** hikaye üzerinde düşüneceğiz.

Aktivite Yönergeleri

Öğrenci Kaynağı 1.1.*1 öğrencilere dağıtınız. Öğrencilerden mevcut bilgilerini ve/veya uygun bir başvuru kitabı ya da ders kitabını ve/veya doğrudan eldeki anlatının mantığını kullanarak, temin edilen listedeki sözcükleri boşluklara yerleştirmelerini isteyiniz.*

Genel Değerlendirme

Sınıfta asılı olan kağıtlar üzerindeki şu kelimeleri işaret ediniz: siyasi (güç), dinsel, sosyal (insanların yaşamı), ekonomik (çalışma, endüstri ve para), kültürel (sanat, edebiyat), teknolojik (bilim ve teknoloji). Öğrencilere, bunların, Osmanlı Dönemi Kıbrısı hakkında anlatabileceğimiz farklı hikaye türleri olduklarını belirtiniz.

Soru: Az önce okumuş olduğunuz hikayenin, hangi türde bir hikaye olduğunu düşünüyorsunuz? Öğrencilerden, sınıfta asılı kelimelerden birini seçmelerini isteyiniz. Niçin? İlgili kelimeyi seçme nedenlerini savunmalarını isteyiniz.

Soru: Sadece bu hikayeye dayanarak, Osmanlı Kıbrısı'nın hikayesini özetlemek için hangi üç kelimeyi kullanırdınız?

Özellikle yaşça daha küçük veya kendinden daha az emin öğrencilere son soruda yardımcı olmak için daha geniş bir kelime listesi sunmayı tercih edebilirsiniz. Bu kelimeler şunlar olabilir: güçlü, zayıf, büyük, anlamlı, anlamsız, *önemli*, *değişme*, *aynı kalma*, *statik, yenilikçi, reformcu, karmaşık, yeni, eski, dönüştürücü, aynı, farklı. Öğrencilerin çeşitlilik arz edecek cevaplarını ilgiyle dinleyin. Öğrencileri kelime seçimlerini savunmaları ve birbirlerinin seçimlerini sorgulamaları yönünde teşvik ediniz. İki veya üç dakika bunu yaptıktan sonra, öğrenciler, bu birkaç kelimeyle Osmanlı Kıbrısı'nın özünü kavramak için her birinin seçtiği farklı yollardan etkileneceklerdir. Bu aktivitenin gerçekleştirilmesinde, öğrencilerin çabaları karşısında gösterdiğiniz şevk ve memnuniyet kilit önemde olacaktır..*

Ara Geçiş

Açıklayınız: Osmanlı Kıbrısı'nın siyasi hikayesi, bu dönem hakkında anlatabileceğimiz hikayelerden sadece **bir** tanesidir. Şimdi, başka **ne tür** hikayeler anlatmanın mümkün olabileceği üzerinde düşünmek için elimizdeki bazı kaynakları kullanacağız.

Aktivite

Öğrenci Kaynağı 1.2.*'nin bir kopyasını öğrencilere dağıtınız.*

Açıklayınız: Öğrenci Kaynağı 1.2'deki kaynakları kullanarak, ***Öğrenci Kaynağı 1.3.****'teki tabloyu tamamlayacaksınız. Her bir kaynağın akla getirebileceği konu ve sorunlar -siyasi, sosyal, ekonomik v.b.- üzerinde düşünmeniz gerekecektir.*

Konu üzerinde dikkatli düşünme sistematiğinizi gösteren bir ***örnek veriniz.*** *Böylece, öğrencilere, daha derin düşünmeleri gerektiğini göstermiş olursunuz. Sorulabilecek anlamlı soru çeşitlerini düşünmek zorunda kalacaklardır. Örneğin:*

Düşünelim. Bu bina üzerinde çalışıyor olsaydım, o dönemde mevcut olan teknoloji ile malzemeler hakkında bilgi edinebilirdim. Taşların nasıl kesildiğine bakabilir veya insanların bu binayı yapabilmelerini olanaklı kılan matematik bilgi seviyeleri hakkında fikir sahibi olabilirdim. O dönem hakkındaki diğer bilgilerimi kullanarak, binanın maliyetini çıkarabilir ve bu bilgiyi kullanarak binanın sahibinin sosyal statüsü, rolü veya refah düzeyi hakkında fikir ileri sürebilirdim. Bu da benim, o dönemin çalışma hayatı(?), ekonomisi(?), teknolojisi(?), ticareti(?)... v.b. hakkında bir hikaye anlatabilmemi sağlayabilirdi.

Bu örneği kendiniz verdikten sonra, bir veya iki öğrenciden aynısını sınıf arkadaşları önünde sesli olarak yapmalarını isteyebilirsiniz. Sonra, tartışınız. Öğrencilerin bu şekilde düşünmeyi yeterince anladıklarından ve aktiviteye başlamak için motive olduklarından emin olduğunuzda, sınıfın geriye kalan diğer tüm kaynaklar üzerinde çalışmasını isteyiniz. Öğrencileri düşünme ve tartışmaya teşvik etmek için, bu aktivitede ikili gruplar halinde çalışmalarını sağlayınız. Ayrıca, Kaynak 1.2.'de temin edilen kaynaklar bütününe –Kıbrıs'ta kendi bölgenizde bulunan Osmanlı döneminden kalma bazı yapıları da içeren- kendi kaynaklarınızı da ekleyebilirsiniz.

Genel Değerlendirme

Soru: Her bir kaynak, ne tür hikayeler oluşturmamıza yardımcı olabilir?

Daha önce kullanılmış sözcüklere -siyasal, sosyal, dinsel, ekonomik v.d.- atıfta bulununuz. Öğrencileri, yanıtlarında, kesinlik içermeyen ve spekülatif ifadeler - "olabilir", "belki", "muhtemelen" gibi- kullanmaya teşvik ediniz. Onları, şu ifadelerle başlayan uzun cümleler kullanmaya yönlendiriniz : Bu kaynak, ... yapmamda yardımcı olabilir; Eğer... anlatmaya çalışıyor olsaydım, bu kaynak faydalı olabilirdi. Örneğin, "bir sosyal hikaye kurgulamaya çalışıyor olsaydım, bu kaynak bana faydalı olabilirdi", "dinsel bir hikaye anlatacak olsaydım, bu kaynak bana yardımcı olabilir" diyebilirler. Öğrencilerin, ***kaynak*** *ile* ***hikayeyi*** *karıştırmadıklarından emin olunuz. Hikaye, kaynaktan çok daha büyük bir şeydir. Öğrenciler basitçe, belirli kaynakların -ileri düzeyde sorgulanması halinde- kanıt sağlayabildiği hikaye TÜRÜNDE olduğu gibi, kurgu yaparlar*

Soru: Tek bir kaynağı birden fazla hikaye türü oluşturmada kullanabilir miyiz?

Bu, açıkça görülebilir. Bunun cevabı, net olarak evettir. Fakat konuyu geçiştirmemek gerekir. Bu, bir kaynağın tarihçiler veya tarih öğrencileri tarafından kullanılan bir şey olduğunu,ama ***bir kaynağın, ancak onunla ilgili sorular sorarsak faydalı hale gelebileceği*** *gerçeğini vurgulamanız için bir fırsattır. Yani bir kaynak, ancak onunla ilgili muhtemel bir siyasal hipotez veya önerme içeren sorular sorarsak,* ***siyasal*** *bir hikaye için kanıt oluşturabilir. Tersine, aynı kaynakla ilgili sosyal veya dinsel hipotez ya da önerme barındıran sorular sorarsak, çok daha farklı bir hikayeye kanıt sağlayabilecektir. Bunu örneklerle gösteriniz. Bir kez daha öğrencilerinizin, sesli düşündüğünüzü duymalarına izin veriniz. Bu yolla, benzer bulmacaları çözme isteği duymaları konusunda, onları motive etmiş olacaksınız.*

Sonuç

Her öğrenciye, üçer tane yapışkanlı pusula kağıdı dağıtınız.

Soru: Üç kelimelik listeye yeniden bakınız. Bugün öğrendiklerinizden sonra, Kıbrıs'ta Osmanlı dönemini özetlemek için seçtiğiniz üç kelime nasıl değişir? Her bir yapışkanlı pusula kağıdı üzerine bir kelime yazınız ve bunu tahtaya yapıştırınız.

Soru: Tahtadaki tüm farklı kelimelere bakınız. Şimdi sınıf olarak, Kıbrıs'ta Osmanlı dönemini özetlemek için üç kelime seçebilir miyiz?

Soru: Sizce, Kıbrıs'ta Osmanlı dönemini sadece üç kelime ile özetlememiz neden **zordur**?

Bunun ***niçin*** *zor olduğunun tartışılmasını teşvik ediniz. Bu, öğrencilerin, Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin yeni boyutlarının farklı yöntemlerle işleneceği ileriki derslere ilgilerini artırma açısından bir fırsattır.*

Öğrenci Kaynağı 1.1

Yönerge: Aşağıda verilen hikayedeki boşlukları, kutulardaki kelimeleri kullanarak doldurunuz.

1. Kocabaşı	2. Dragoman	3. Müslüman	4. Britanya İmparatorluğu	5. 1571
6. on üçüncü yüzyıl	7. Küçük Mehmet	8. Eyalet	9. 1489	10. Berat
11. Gâvur İmam İsyanı	12. ideolojik	13. kuzey batı Anadolu	14. Mahmut II	15. Bragadino
	16. 1831	17. Tanzimat	18. Venedikliler	

Tarihi boyunca Kıbrıs adası, Yakın Doğu ve Akdeniz'deki halklar ile imparatorluklar arasında ilgi uyandırmıştır. Bunlardan bir tanesi de Osmanlı İmparatorluğu'dur. Osman Bey tarafından (a) ..... sonlarında, (b) ..... bölgesinde kurulan Osmanlı devleti, Bizans İmparatorluğu'nun yerini alarak, üç kıtada yöneten büyük bir imparatorluk olmuştur. 1453 İstanbul'un fethi ile 16. yüzyılda Balkan ve Avrupa'daki fetihlerin ardından Osmanlılar, Suriye ve Mısır'ı topraklarına kattılar. Böylece, Osmanlılar bir Akdeniz gücü oldular. Osmanlılar, Doğu Akdeniz'de üstünlüklerini pekiştirmek için (c) ..... tarihinden beri (d) ..... tarafından yönetilen Kıbrıs'ın alınması gerektiğini düşündüler.

Kıbrıs'ın fethi amacıyla 1570' de başlayan Osmanlı askeri harekatı, İtalyan komutan (e) ..... 'nun sevk ve komuta ettiği dirençli bir savunmaya rağmen Mağusa'nın düştüğü (f) ..... tarihinde sona ermiştir. Fetihin tamamlanmasının hemen ardından Ada; Girne, Mağusa ve Baf sancaklarından oluşan bir (g) ..... olarak düzenlendi. Buna ilaveten, önceleri Osmanlı İmparatorluğu'nun değişik eyaletlerine bağlı olan dört sancak da Kıbrıs Eyaleti'ne dahil edildi.

Osmanlı yönetimi sırasında Kıbrıs'ta, en büyük dinsel toplum olan Ordodoks Hıristiyanlar ile azınlık konumundaki Maronitler, Ermeniler, Latinler ve Yahudilerin yanısıra, bir de (h) ..... toplum oluştu. (i) ..... tarihli Osmanlı nüfus sayımına göre, nüfusun yaklaşık % 65'i gayrı-Müslim, % 35'i ise Müslüman'dı. Osmanlı Döneminin sonuna kadar bu oranlar, Ortodoks Hıristiyanların lehine değişmişti.

Latin idaresi sırasında baskı altında tutulan Kıbrıs Ortodoks Kilisesi, Osmanlı yönetimi altında yeniden hayat buldu. Bazı kısıtlamalarla birlikte, Ortodoks Hıristiyanlar, dinsel özgürlüğe sahiptiler. Başpiskopos ile üç piskopos, Kilise ve cemaat tarafından seçilir ve nihayetinde bir (j) ..... ile Osmanlı Sultanı tarafından tayin edilirdi. Başpiskoposlar, zaman içinde Ortodoks Hıristiyan toplumun hem dinî hem de (k) ..... olarak adlandırılan politik lideri oldular. Önemli idari görevler üstlenen bir diğer Ortodoks Hıristiyan figürü, Kıbrıs yerel hükümetinin tercümanı konumundaki (l) ..... idi. Osmanlı devlet mekanizmasında Başpiskopos ve Dragomanların sahip oldukları ayrıcalıklar ile politik güç, gerçekte, Sultanın ikinci sınıf tebaası konumundaki gayrı-Müslim toplumun genel durumunu yansıtmazdı.

Kötü yönetim, ağır vergiler, çekirge istilaları, salgın hastalıklar gibi çeşitli etkenler, Kıbrıs'taki insanların yaşam koşullarının ağırlaşmasında ve genel hoşnutsuzluğun oluşmasında zaman zaman önemli rol oynamaktaydı. Gerçekten de, Kıbrıs'ta Osmanlı hakimiyetinin başlaması ile bu İmparatorluğun gerilemeye başlaması aynı zamana denk gelmişti. Bu dönemde birçok olay ve ayaklanmalar çıktı. Boyacıoğlu Mehmet Ağa (1680), Çil Osman (1764), Dizdar Halil (1765-1766), Kör Baki Ağa (1750-1783), 1821 olayları ve (m) ..... (1833) en çok bilinenler arasındadır.

Güçlü politik ve (n) ..... etkenlerle yönlendirilmiş olması, 1821 olaylarını diğerlerinden farklı kılmaktadır. "Bağımsız Yunanistan" için mücadelenin başlangıcı olarak 1821 yılında Yunanistan'da Osmanlılara karşı bir başkaldırı patlak verdiğinde, Kıbrıs Valisi (o) ....., Kıbrıslı Ortodoks Hıristiyanlarca da bir isyan çıkarılması ihtimaline karşı tedbir olarak, Sultan (ö) .....'tan kendisine Başpiskopos Kipriyanos, üç piskopos ve önde gelen bazı Ortodoks Hristiyanları öldürtme yetkisini veren bir ferman elde etmeyi başarmıştı. Yine de, (p) ..... reformları (1839-1878) ile özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı politik ve ekonomik yapılarının Avrupa ile bütünleşmesine bağlı olarak Osmanlı Hükümeti ile Ortodoks Kilisesi ve gayrı-Müslimler arasındaki ilişkiler genel anlamda barışçı idi. Zaman zaman gerginlikler de yaşanmaktaydı. Tanzimat reformları mutlak bir biçimde gayrı-Müslimlerle Müslümanlar arasında eşitlik getirmese de, Osmanlı Kıbrısı toplumunda gayrı-Müslimlerin sosyal ve hukukî statülerini iyileştirmişti. Kıbrıs'ın 1878'de (r) .....'a verilmesi, doğrudan Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasını önlemek amacıyla tasarlanan Tanzimat reform programının zayıflığının ve başarısızlığının göstergesiydi.

Öğrenci Kaynağı 1.2

Kaynak A

Bu belge, Sultan II. Selim'e ait fermandan bir bölümdür. 21 Eylül 1572'de Karaman, Zulkadiriyye, Rum ve Anadolu Eyaletleri Kadılarına hitaben yazılmıştır. Bu fermanla Sultan II. Selim, Anadolu'dan Kıbrıs'a zorunlu nüfus aktarılmasını emretmektedir.

"İlk önce verimsiz ve taşlık topraklara sahip olanlar seçilsinler. Sonra ise eşkiyalar ile fesata karışanlar, son tahrirlerde isimleri kaydedilmeyenler ve bunların oğulları, başka yerlerden göç edenler ve kendi topraklarına sahip olmayıp kiralayanlar seçilecekler. Ayrıca uzun zamandan beri otlaklar, bağ-bahçeler ve ovalar üzerinde sahiplik iddiasında bulunanlar ve hukuki ihtilafları henüz çözülemeyenler de dahil edilsinler. Köylerini terk ettikten sonra şehir ve kasabalara yerleşenler ile şehirlerde, kasabalarda ve köylerde işi gücü olmayıp serserilik yapanlar. Nihayet bazı esnaf ve zanaat erbabı kimselere de ihtiyaç duyulmaktadır: pabuçcu, başmakçı, terzi, takyeci, kemhacı, mutaf, hallaç, kazaz, aşçı, başçı, mumcu, semerci, bakkal, debbağ, demirci, dülger, taşçı, kuyumcu, kazancı vesair...

Özellikle suç işleyenlerle kötü niyetli olan köylüler, tahrir defterlerinde kayıtlı bulunmayanlar ile evi barkı olmayıp toprak kiralayacak durumda da olmayanlar olmak üzere her 10 haneden bir hane ... ayrıca yukarıda sayılan zanaatkar ve işçilerden de onda bir olmak üzere temin etmek zorundasınız. Bunlar çalışkan ve işe yarar olmalıdırlar ...".

Orijinali Osmanlıca olan bu belgenin yeni harflerle Türkçe tam çevirisi şu çalışmada bulunabilir: Gazioğlu, A. (2000). *Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878)*, Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, ss.102-103.

Kaynak B

Bu bina, Lefkoşa'da bulunan Büyük Han'dır. 1572'de inşa edilmiştir. Hanlar, Kıbrıslı ve yabancı tüccarların konakladığı otellerdi. Büyük Han, iki katlıdır: Aşağı katı depolar ile çalışma odaları olarak, yukarı katı ise konaklama yeri olarak tasarlanmıştır.

Kaynak C

Aşağıdaki metin, 1683'te Larnaka'ya gelen Alman gezgin Cornelius Van Bruyn tarafından yazılmış bir anlatıdır. Bruyn, yaklaşık kırk gün boyunca Kıbrıs'ı dolaştıktan sonra, başka yerlere gitmek üzere Adadan ayrılmıştır. Seyahatnâmesi, ilk kez Almanya'da basılmış olup, daha sonra, 1702'de İngilizce'ye çevrilmiştir.

"1668 senesinde Adanın her yerinde, ama özellikle de Mağusa'da o kadar çok çekirge vardı ki, havalandıklarında güneş ışınlarının zorlukla delip geçebildiği kara bir buluta benziyorlardı... Paşa, ülkede herkesin belli miktarlarda çekirge toplayarak, Lefkoşa'daki sarayına getirmelerini emretti. Sonra da şehrin dışında çukurlar açtırdı ve çekirgeler bu çukurların içine atılıp, üzerleri toprakla dolduruldu. Böylece çekirgelerin havayı kirletmesi önlenmiş olacaktı. On gün boyunca Rumlar, toplu dualara çıkıp, toprakları üzerindeki mahvedici lanetten kurtulmaya çalıştılar. Aziz Luka'nın bir çalışması olduğu düşünülen 'Bakire Meryem'in kucağında küçük İsa'yı tuttuğu' resmi, toplu bir yürüyüşle taşıdılar. Bu resim, genelde *Cikko* denilen manastırda muhafaza edilirdi. Manastırın 400 civarında keşişi vardı. Bunların bir kısmı, çeşitli görevlerle Muscowy'ye veya başka yerlere gönderilirlerdi. Bu manastır, Ada'nın en yüksek dağı olan Olimpos üzerinde inşa edilmiştir. Kıtlık-kuraklık zamanlarında bu resim, büyük bir törenle manastırdan çıkarılırdı ... Şimdi de benzer bir merasime, çekirgeler vesilesiyle başvurulmuştu. Resim ortaya çıkarılır çıkarılmaz, anında yağmur kuşuna benzeyen bazı kuşlar ortaya çıkıyordu. Bunlar çekirgelerin üstüne çullanıyor ve büyük bir kısmını yok ediyorlardı ... Muhtelif kişiler zaman zaman Arapça'da *Gor* denilen Mısır'ın yerlisi bazı kuşların Ada'yı ziyaret ettiği konusunda beni ikna etmişlerdi. Ördeğe benziyorlardı; ancak, sivri gagaları vardı. Çekirgeleri yerler ve böylece, yaptıkları tahribatı azaltırlardı. Aynı şey, leylekler için de söylenmektedir."

Yukarıdaki belge için şu çalışmaya bakılabilir: Cobham, C.D. (1969). *Excerpta Cypria: Materials for a History of Cyprus,* Newyork: Kraus Reprint, ss. 241-242

Kaynak D

Aşağıdaki metin, günümüz tarihçilerinden Hasan Samani'den bir alıntıdır. Kendisi, Tanzimat Döneminde Kıbrıs ile ilgili Osmanlıca kaynakları çalıştı. Çalışmasında, İltizam Sistemi ve Kıbrıs'ta yarattığı sonuçların analizine de yer verdi.

"İltizam sistemi, Tanzimat döneminin sonuna kadar, İmparatorluğun başka yerlerinde olduğu gibi, Kıbrıs çiftçisi için de sorun yaratmaya devam etti. Başpiskopos Sofroniyos'un 1872 tarihli arzuhalinde, Osmanlı hükümetinden çözmesini rica ettiği sorunlardan biri de İltizam sistemi idi. Sofroniyos'a göre, Aşar iltizama verildiği sürece, çiftçiler mültezimlerin sömürüsünden kurtulamayacaklardı. Bundan dolayı, hem devletin hem de çiftçilerin yararına olacak başka bir yol bulunmalıydı...".

Samani, H. (2006). *Tanzimat Devrinde Kıbrıs (1839-1878)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 234.

Kaynak E

Aşağıdaki metin, 3 Kasım 1839'da çıkarılan Tanzimat Fermanı'ndan bir alıntıdır. Tanzimat Fermanı, Osmanlı devletinin Batılılaşması yönünde önemli bir devrenin başladığını gösterir.

"Tahta çıktığımız ilk günden bu yana bütün çabalarımız, hep ülkenin kalkınması ve ahalimizin refahı amacına yönelik oldu. Bundan dolayı, yüce devletimizin sınırlarına dahil ülkelerin coğrafi konumu, topraklarının verimliliği ve halkının yetenekleri göz önünde tutularak gerekli adımlar atılırsa, yüce Allah'ın yardımıyla, beş-on yılda kalkınabileceğimiz çok açıktır... Yüce Allah'ın yardımına ve Peygamberimiz Hazretleri'nin ruhaniyetine sığınarak, yüce devletimizin ve ülkemizin iyi bir biçimde yönetilmesi için bundan böyle bazı yeni yasalar çıkarılması gerekli görülmüştür... Söz konusu yasaların başında :

1. Can, namus ve mal güvenliği garantisi.
2. Adil ve düzenli bir vergi sistemi.
3. Halkın askere alınma usulü ile askerlik süresinde eşit ve düzenli bir sistem getirilmesi.

...Yüce devletimizin tüm Müslüman ve gayrı-Müslim tebaası bu haklardan tam olarak yararlanacaklardır...".

Orijinali Osmanlıca olan bu belgenin, yeni harflerle Türkçe çevirisi için şu çalışmaya bakılabilir: Engelhardt. (1999). *Tanzimat ve Türkiye,* Türkçeye çeviren Ali Reşad, Istanbul: Kaknüs, ss. 497-499.

Kaynak F

Avusturya Arşidükü Louis Salvator, 1847-1915 yılları arasında yaşadı. Esas olarak Akdeniz'de olmak üzere, çok seyahat eden bir soylu idi. Kıbrıs'ı 1872'de ziyaret etti ve Osmanlı Lefkoşası hakkında bir kitap yazdı. Kitap, ilk kez 1873'te Prag'da basılmıştır. Aşağıdaki metin bu kitaptan bir alıntıdır.

"Tüm Türk kasabalarında olduğu gibi Lefkoşa'da da çarşılar sosyal yaşamın merkezini oluştururlar. Bu çarşılar, Mağusa Kapısı ile Baf Kapısı arasında uzanmakta ve bu şekilde şehri ikiye bölmektedirler...
Toplam yirmi üç çarşı mevcuttur: 1. Bezirganlar Çarşısı 2. Terziler Çarşısı 3. Basmacılar, Kilimciler, Postçular Çarşısı 4. Avrupa Biçimi Ayakkabı İmalatcıları Çarşısı 5. Ayakkabı İmalatçıları Çarşısı 6. Türk Tarzı Ayakkabı İmalatçıları Çarşısı 7. İplik Çarşısı 8. Sandıkçılar Çarşısı 9. Arabacılar Çarşısı 10. Bakırcılar Çarşısı 11. Gümüşçüler 12. Demirciler Çarşısı 13. Çanakçılar Çarşısı 14. Kumaşçılar Çarşısı 15. Meyhaneciler Çarşısı 16. Sebze ve Et Çarşısı 17. Balık Çarşısı 18. Helvacılar Çarşısı 19. Kadınlar Pazarı 20. Pamukçular Çarşısı 21. Un Çarşısı 22. Buğday, Arpa Çarşısı 23. Hayvan Çarşısı...

Tüm bu yerlerde, dünyanın en karma kalabalığı, özellikle öğleye doğru, bir yukarı bir aşağı gidip gelmektedir: Gösterişli giysileriyle köylüler, peçeli Türk kadınları, gözleri hayretten açılmış oğlan çocukları... Şurada seyyar bir salepçiyle (salep, kış sabahları halkın içtiği bir tür çaydır) burun buruna gelir, ötede, etrafta dolanan yağ, tuz ve su satıcılarıyla tahta tablalarda kepekli ekmek taşıyan ekmekçiler, tatlı satıcıları, maldan anlayan müşterilere küçük et parçaları teklif eden kişiler çıkar önümüze... orada burada bir değneğin üzerinde asılı bir peşkir görürsünüz. Bu, çoğunluğu Rum olan berberlerin genel özelliğini yansıtır; sandalyelerine tembelce uzanarak müşteri bekleyen kahvecilerin hepsi Türk'tür..."

Salvator, L.(1983). *Levkosia. The Capital of Cyprus*, Londra: Trigraph, ss.50,52,55.

Öğrenci Kaynağı 1.3

Öğrenci Kaynağı 1.2'deki tüm kaynakları kullanarak, tablonuzdaki boşlukları tamamlayınız. Son sütundaki kaynak siyasi, sosyal, ekonomik, dinsel, kültürel veya teknolojik hikayeler anlatmanıza yardımcı olabilir mi? Şunun üzerinde düşününüz: bir kaynak ile birden fazla türde hikaye anlatılabilir.

Kaynak	Bu kaynaktan Osmanlı Kıbrısı hakkında ne öğrenebilirim?	Bu kaynak ne tür hikayeler anlatmama yardımcı olabilir?
A		
B		
C		
D		
E		
F		

Ders Planı 2: Kıbrıs'ın Osmanlı döneminde günlük hayattaki değişim ve süreklilik hakkında ne tür hikayeler anlatabiliriz?

ARAŞTIRMA SORUSU: Kıbrıs'ta Osmanlı dönemininin hikayesini anlatmak niçin zordur?

Ders Odağı: Kıbrıs'ın Osmanlı döneminde günlük hayattaki değişim ve süreklilik hakkında ne tür hikayeler anlatabiliriz?

Giriş:

Bu ders, kavramsal boyutun bir konusunu - değişim ve süreklilik fikrini- tanıtır. Öğrencilere, analitik araçlar olarak değişim ve sürekliliğin, geçmiş bir dönem üzerinde düşünmek için kullanılabileceğini gösterir.

Dersin Amaçları:

Bu dersin sonunda öğrenciler:

- Osmanlı yönetimi boyunca, sıradan insanların yaşantılarının, hem değiştiği hem de aynı kaldığı bir çok durumu tespit edebilecekler;
- Osmanlı yönetimi boyunca insanların yaşantılarının **ne derece** değiştiği hakkında kendi yargılarını oluşturabilecekler;
- Öğrenciler, kanıtlara dayalı mantık yürütme yoluyla, Osmanlı yönetimi döneminde sıradan insanların yaşantılarının ne derece değiştiği hakkındaki kendi iddialarını savunabileceklerdir.

Öğretme ve öğrenme kaynakları:

Öğrenci Kaynağı 2.1a ve 2.1b (her biri, Osmanlıların Kıbrıs'ı fethinin farklı yönlerinin açıklamasını içeren iki kart.)
Öğrenci Kaynağı 2.2a ve 2.2b (bir tanesi Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin başları, diğeri ise on dokuzuncu yüzyıl hakkında olmak üzere iki set kaynak.)
Öğrenci Kaynağı 2.3 (öğrencilerin beklenti ve korkularını not edeceği, düşünce balonları içeren çalışma sayfası.)

Kaynakların mantıksal temeli:

2.1a ve 2.1b, öğrencilerin, Osmanlıların Adaya gelmesiyle ilgili olarak insanların yaşadıkları ile algılarının çok çeşitlilik gösterdiğinin farkına varmalarına yardım eder.

2.2a, 2.2b ve 2.3, öğrencilerin, Kıbrıs'ın sıradan insanlarının olası ortak tecrübeleri üzerine fikir öne sürebilmelerini sağlar. Ayrıca bir araya getirildiklerinde bu kaynaklar, öğrencilerin, ortak yaşantıdaki değişim ve süreklilik hakkında düşünmeleri ve örnekler sunabilmelerine de olanak sağlar. Ayrıyeten bu kaynaklar, öğrencilerin, geniş insan toplulukları hakkında genelleme yapmanın tipikliği ve zorluğu üzerinde düşünmelerine neden olacaktır. Böylece bu kaynaklar, öğrencilerin, geçmişle ilgili araştırmalarda kanıt olarak kullanılabilecek kaynakların potansiyel yararlarını düşünmelerine de yardımcı olacaktır.

Başlangıç

*Öğrencileri ikili gruplara ayırınız. Her gruba **Öğrenci Kaynağı 2.1a ve 2.1b**'yi dağıtın ve ikili gruplar içindeki bir öğrenciye 2.1a'yı diğerine ise 2.1b'yi almasını söyleyiniz. Öğrencilere kendi kartlarında yazılı olanları eşlerine göstermemeleri gerektiğini belirtiniz. Öğrencilere, kendi kartlarını dikkatle okumalarını ve **her karttaki anlatının Osmanlı'nın Kıbrıs'ı devralması hakkında** ne söyleyebildiği üzerine düşünmelerini isteyiniz. Kartların birçok kaynaktan yararlanan tarihçilerin anlatılarını içerdiğini açıklayınız. Öğrenciler bu anlatılara sadece aşağıdaki alıştırmalar için sadık kalmalıdır.*

Her öğrenci, sadece kendi kartlarına dayanarak aşağıdaki cümleyi, -kartlarının arka kısmına yazıp- tamamlamalıdır:

Osmanlılar Kıbrıs'a geldiğinde ..... zamanı idi.

Öğrenciler cümlelerini yazdıktan sonra, yazdıklarını eşlerine okuyabilirler. Her biri diğerinin cümlesini duyduktan sonra, aşağıdaki soruları tartışmalarını isteyiniz:

Soru: Cümleleriniz ne kadar benziyor?

Soru: Sizce bu neden olabilir?

Soru: Her ikinizin cümleleri de doğru olabilir mi? Neden böyle düşünüyorsunuz?

Öğrencilerin yaptıklarının bir genelleme yazmak olduğunu açıklayınız. Öğrencilerin, karşıt fikirleri ileri sürüyor gibi görünseler bile, her iki genellemenin de doğru ***olabileceğinin*** *farkına varmalarını sağlayınız. Bu durum, kullandıkları kaynağın birbirinden farklı zamanlara farklı mekanlara ya da karşıt tecrübeler geçiren farklı insanlarla alakalı olmasından kaynaklanabilir. Bu durumu, Osmanlılar geldiğinde hayatın nasıl olduğuyla ilgili herhangi bir genellemeye ihtiyatla yaklaşılması gerektiği fikrini işlemek için kullanınız. Birçok farklı deneyimler, türlü türlü yaşantılar vardı. Bu nedenle, Kıbrıs'ın o dönemde nasıl olduğu konusunda genelleme yapmaya yönelik herhangi bir girişim, daha birçok kaynağın sorgulanmasını ve bundan sonra da birçok faktörü dikkate alan titiz, ölçülü ve nitelikli genellemeleri gerektirecektir.*

Lütfen unutmayın: öğrencilerin "doğru" hikayenin ne olduğu hakkında bir sonuca ulaşması için çabalamıyorsunuz. Geçmişteki olaylar ve durumlar hakkında ***genelleme yapmanın neden zor olduğu hakkında*** *bir tartışmayı teşvik etmek için çalışıyorsunuz. Bir tarihçi birçok kaynağı akıllıca ve hassasiyetle kullanmış olsa bile, onun belli bir olayla ilgili bu anlatısı hala sadece daha büyük bir resmin küçük bir parçası olabilir. Bu tür anlatılar, eksiklik ve ihmallerden dolayı çarpıtılabilirler.*

Ara Geçiş:

Açıklayınız: Tarihçiler, geçmişle ilgili büyük hikayeler anlatmayı **denemek** zorundadır. Bir şeyleri özetlemek zorundaysak, genellemeler gereklidir. Ancak, bu çok zor bir iştir. Zira, insan topluluğu çok karmaşıktır ve bu kadar geniş insan yelpazesi içinde çok şey yaşanmaktadır. Tarih öğrencileri olarak, büyük hikayeler -tarih kitaplarındakiler gibi- oluşturmadaki bazı zorlukları bilmek ve kendimiz de bunu yapmayı denemek zorundayız.

Bu zorluklardan biri şudur: Sadece *kaynakları sorgulayarak* hikayeler oluşturabiliriz; ancak, farklı kaynaklar bazen *farklı türden* hikayelerin oluşturulmasına olanak sağlar görünüyor! Ayrıca, bazı kaynakları karşılaştırdığımız zaman, sadece *farklı türden* hikayelere değil, *karşıt hikayelere* de yol açabileceklerini görebiliriz.

Bugün, sadece, Osmanlı Kıbrısı'ndaki sıradan insanların hayatlarını anlatabileceğimiz *hikayeler* hakkında düşüneceğiz. Özellikle büyük "değişim" fikrine odaklanacağız. Bir şeyler ne kadar değişti ve ne kadar aynı kaldı? Kıbrıs'taki sıradan yaşantılar hakkında büyük bir hikaye anlatmanın **bir yolu** olarak değişim ve sürekliliğin incelenmeye değer olup olmadığını düşüneceksiniz.

Aktivite

Öğrencileri ikişerli gruplara ayırınız. Her bir gruba **Öğrenci Kaynağı 2.2a ve 2.2b** (bir öğrenciye **2.2a** ve diğerine **2.2b gelecek şekilde**) ve **Öğrenci Kaynağı 2.3**'ten birer kopya verin.

Açıklayınız: Osmanlı Kıbrısı'nda **sıradan** Kıbrıslıların ortak deneyimleri üzerinde çalışmak için "ipucu kartlarını" kullanacaksınız. Bunu yapmak için Kıbrıslıların paylaştıkları ortak **umutları** ile **korkuları** hakkında düşüneceğiz. Bu ipucu kartlarının her biri, **ya** bir tarihçi tarafından olaydan sonra yazılmış bir anlatıdan **veya** o dönemde yazılmış bir kaynaktan **ya da** dönemin seçilmiş bazı olaylarından alıntıdır. Bu, herhangi bir tarihçinin başlangıçta kullanabileceği çeşitli, sınırlı ve taraflı olabilecek malzemelerden oluşmuş zengin bir kaynak karışımıdır. Bunların her biri, Osmanlı yönetimindeki Kıbrıs'ta neyin değişmiş ve neyin aynı kalmış olabileceği üzerinde düşünmeye başlarken size yardımcı olabilecek birer ipucudur sadece.

İkinizden biri, **Öğrenci Kaynağı 2.2a**'yı kullanarak, Osmanlı yönetiminin başlarında sıradan Kıbrıslıların umutları ile korkularını düşünecektir. Diğeriniz ise **Öğrenci Kaynağı 2.2b**'yi kullanarak, Osmanlı yönetiminin sonlarında sıradan Kıbrıslıların umutlarını ve korkularını düşünecektir. Bunu yaparken, size verilmiş olan kaynaklardaki tüm ipuçlarını kullanmanız gerekecektir.

Bunu yaptıktan sonra, **Öğrenci Kaynağı 2.3** üzerine umutların ve korkuların neler olduğuyla ilgili düşücelerinizi (Size verilen kaynağa bağlı olarak, Osmanlı Kıbrısı'nın başları veya sonlarında) yazacaksınız.

Öğrencilere bunu yapmaları için bolca zaman verin. Dikkatlice epey okumaya ve ipuçlarını birbirleriyle dikkatli bir şekilde karşılaştırmaya ihtiyaç duyacaklardır. Fikirleri şekillenmeye başladığında, muhtemelen, umutlar ve korkularla ilgili karar vermelerine yardımcı olacak bilgiler içeren bazı notlar oluşturma ihtiyacı duyacaklardır. Ara sıra aktiviteye ara vererek sınıfın dikkatini, bazı öğrencilerin çalışmalarında gözlemlediğiniz etkili yöntemleri paylaşmaya yönlendiriniz. Karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma çabalarını takdir etmeye, sorgulamayı sürdürmeye (tek bir doğru yanıt aradıklarını zannetmemeleri için) ve kaynaklardaki ipuçlarından yararlanarak, bazı "umut" ve "korkuları" tespit edip kaydetmeye yönelik gösterdikleri en ufak bir ilerleme belirtisi karşısındaki memnuniyetinizi düzenli olarak dile getirmeye devam ediniz. Acele etmek (yeterince düşünmeden) veya işi ağırdan almak (ve böylece momentum kaybetmek) yerine, ciddiyet, merak ve şevkle ilerlemelerini sağlamak size bağlıdır.

İkili Tartışma

Öğrencilerin ikisinin de, Osmanlı döneminin başları veya sonlarındaki insanların umutları ile korkularını gösteren düşünce baloncuklarını doldurmalarından sonra (Öğrenci Kaynağı 2.3), bunları birbirleriyle karşılaştırmalarını isteyiniz. Her çift beraber çalışarak, aşağıdaki başlıklar altında iki liste oluşturacaktır:

Aynı kalmış görünen şeyler için önerilerimiz.

Değişmiş görünen şeyler için önerilerimiz.

Genel Değerlendirme

Soru: Osmanlı yönetimi döneminde sıradan insanların yaşantılarında ne tür şeylerin değişmiş ve ne tür şeylerin aynı kalmış olabileceği konusunda bir karara vardınız mı?

Soru : Sıradan insanların hayatında en büyük farkı, sizce hangi değişiklikler yaratmış olabilir?

Soru : Her türlü sürecin -siyasi, ekonomik, sosyal, dini, kültürel, teknolojik- sıradan insanların yaşamlarını nasıl etkilediğini ve onlar tarafından nasıl etkilenildiğini gördünüz. Sizce, Osmanlı yönetimi boyunca bu fenomen **türlerinden** (veya yaşam alanlarından) hangisi **en çok** değişime uğradı? Hangisi aynı kalma eğilimi gösterdi?

Sonuç

Tahtaya şu iki cümleyi yazınız:

Osmanlı Kıbrısı'ndaki sıradan insanların yaşantılarının hikayesi sürekliliğin hikayesidir.

Osmanlı Kıbrısı'ndaki sıradan insanların yaşantılarının hikayesi değişimin hikayesidir.

Öğrencilerden en çok hemfikir oldukları cümleyi seçmelerini ve alıştırma kitaplarına yazmalarını isteyin. Daha sonra, kendi iddialarına kanıt olarak kullanabilecekleri kaynak örneklerinden yararlanarak, kararlarını savunan bir paragraf yazmalıdırlar.

Öğrencileri, birbirleriyle hemfikir olmaya zorlamayın. Önemli fikir ayrılıklarının meşru bir alanı vardır. Ayrıca nihai sonuçlara ulaşmak durumunda olmadıklarını açıkça belirtiniz. Nasıl olabilirler? Onların daha öğrenecek o kadar çok şeyleri var ki! Sorulacak daha çok soru ve incelenecek daha çok kaynak vardır. Şu an yaptıkları şey, ***olası hipotezler oluşturmaktır.*** *Osmanlı Kıbrısı ile ilgili farklı hikaye türlerinin alabileceği farklı biçimler hakkında düşünmektedirler. Özellikle, "değişim ve süreklilik" kavramlarını, -gelecekteki çalışma veya araştırmalarla test edilip, daha da geliştirilebilecek- bir hikaye şekli üzerinde düşünmelerine yardımcı olmak amacıyla kullanmaktadırlar.*

Seçtikleri cümle ve bunu desteklemek amacıyla yazdıkları paragraf yolculuğun sonu değil, ***başlangıcıdır****. Bu nedenle paragrafı basit hale getirin.*

Öğrenci Kaynağı 2.1a

Elinizdeki kartın arkasına aşağıdaki cümleyi tamamlayarak yazınız :

Osmanlılar Kıbrıs'a geldiklerinde ..... zamanıydı.

"Osmanlılar, fetih sırasında binlerce Venedikli askeri esir almışlardı. Esirlerin çoğu, geçici bir süre esir akınına uğradığı rapor edilen Suriye ve Anadolu'daki esir pazarlarına hemen satıldılar; diğerleri Kıbrıs'ta yeni efendileriyle kalmış olmalıdırlar. Burada devrim niteliğindeki esas değişim, Ada'nın Latinlerden oluşan eski yönetici sınıfının büyük bir bölümü geçici bir süre de olsa köleleştirilirken, hemen hemen sadece Ortodoks Rumlardan oluşan büyük bir köle sınıfının özgür toprak sahibi köylüler haline gelmeleridir..."

Çağdaş tarihçilerden Ronald Jennings'in kitabından bir alıntı. Jennings, R. (1993), *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and Mediterranean World 1571-1640,* New York: New York University Press, ss. 240-241.

Öğrenci Kaynağı 2.1b

Elinizdeki kartın arkasına aşağıdaki cümleyi tamamlayarak yazınız :

Osmanlılar Kıbrıs'a geldiklerinde ..... zamanıydı.

"Lefkoşa'nın Aya Yorgi köyünden Yakimo oğlu Dimitri 'Doğru inancı buldum. Kafir dinini bıraktım' sonra da ' Allahtan başka tanrı yoktur, Muhammed Allahın elçisidir' dedi. Ona Mehmet ismi verildi ve kaydedildi.... Adı geçen köyden Abdullah kızı Fatma 'eskiden Piyero kızı Andreya olarak anılırdım, Allah bana doğruyu gösterdi. Allah, İslam'ı kaderim yaptı. Beni kimse zorlamadı. Kendi rızamla yaptım' dedi.... Lefkoşa kazasına bağlı Ortaköylü 10 yaş civarlarında olan Zimmi Totodori 'Şimdi yanlış dini terkettim ve İslam ile onurlandırıldım' dedi. Mustafa ismini aldı..."

Ronald Jennings'in kitabında yer aldığı biçimiyle Osmanlı dönemi Lefkoşa Şeriye Mahkemesi Kayıtlarından din değiştirme örnekleri. Jennings, R. (1993), *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and Mediterranean World 1571-1640,* New York: New York University Press, ss. 138-139.

Öğrenci Kaynağı 2.2a

Osmanlı Yönetiminin Başlangıcı

İpucu 1

"Ada yönetimi, fetihten hemen sonra Kıbrıs Beylerbeyliğine atanan Muzaffer Paşa'ya teslim edildi. Burada yeni bir eyalet oluşturmak amacıyla anakaraya bağlı dört sancak -Alanya (Anadolu Eyaleti'nden), İçel (Karaman'dan), Zulkadiriyye (Sis'ten) ve Tarsus (Halep'ten)- Kıbrıs'a bağlandı..."

Hill, G.F. (1952). *A History of Cyprus, IV,* Cambridge, ss. 2, 5-6.

İpucu 2

"Ayrıca öyle anlaşılıyor ki Türkler, Ada'nın Lüzinyan Kralları yönetimi altında on iki kazaya ayrılmış olan eski idari taksimatını yeterli görmeyip, Adayı on yedi kazaya böldüler. Lefkoşa (Orini ile birlikte), Değirmenlik, Mesarya, Mağusa, Karpaz, Baf (Hırsofu, Kukla, ve Evdim ile birlikte), Larnaka (Limasol, Piskopi ve Gilan ile birlikte), Girne, Omorfo, Pendaya ve Lefke..."

Cobham'da yer aldığı şekliyle *Cyprianos**. Cobham, C. D. (1969). *Excerpta Cypria, Materials for a History of Cyprus,* New York: Kraus Reprint, s. 347.

* Kiprianos, Kıbrıs Kilisesi'nin Arhimandriti [Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Hiyerarşisi içinde piskoposun altında bir rütbe] idi. *Kıbrıs Tarihi* adlı bir kitap yazdı. Bu kitap, ilk kez, Venedik'te 1788 senesinde basıldı.

İpucu 3

"Hüküm, en doğudakiler hariç, tüm Anadolu, Karaman, Rum ve Zulkadiriye kadılarına hitaben yazılmıştır. Osmanlı hükümetinin Kıbrıs'ın ikinci Beylerbeyi olan Sinan'dan almış olduğu bir mektuptan da bahsetmektedir. Sinan mektubunda, Ada'nın birçok bölgesinin tarıma uygun olduğunu, ancak, fetih sırasında harap olduğunu Osmanlı hükümetine bildirmişti... Bundan dolayı, kasaba ve köylere insanlar yerleşirse, Ada, kısa bir zaman içinde eski zenginliğine yeniden kavuşabilirdi... Böylece Osmanlı hükümeti, ... adı geçen eyaletlerdeki tüm köy ve kasabalarda bulunan her on haneden bir hanenin yeterli sayıda muhafızın eşliğinde kıştan önce Kıbrıs'a göçürülmesini ... emretti."

Jennings, R. (1993). *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and Mediterranean World 1571-1640*, New York: New York University Press, s.18.

İpucu 4

Lefkoşa'nın Aya Yorgi köyünden Yakimo oğlu Dimitri, *"Doğru inancı buldum. Kafir dinini bıraktım'* dedikten sonra *'Allahtan başka tanrı yoktur; Muhammed Allahın elçisidir'* dedi. Ona Mehmet ismi verilip kaydedildi. ...Adı geçen köyden Abdullah kızı Fatma, *'Eskiden Piyero kızı Andreya olarak anılırdım. Allah bana doğruyu gösterip, İslam'ı kaderim yaptı. Beni kimse zorlamadı; kendi rızamla geçtim'* dedi ve Sicil defterine kaydedildi. ... Lefkoşa kazasına bağlı Ortaköylü 10 yaş civarlarında olan Zimmi Totodori, *'Şimdi yanlış dini terkettim ve İslam'la onurlandırıldım'* dedi. Mustafa ismini aldı..."

Jennings, R. (1993) *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World 1571-1640*, New York: New York University Press, ss. 138-139.

İpucu 5

"Kıbrıslı Rumlar, bir dereceye kadar, Latin boyunduruğu altında yaşamaktansa, Osmanlı tebaası olmayı tercih etmekteydiler. O kadar ki, tüm sıkıntılara rağmen mevcut durumdan mutlu idiler. Bunun sebebi ise ibadet ve gelenekleri söz konusu olduğunda, Latin baskısından kurtulmuş olmalarıydı... Örneğin, Kıbrıslılar Kudüs'ü ziyaret ettiğinde, buradaki Patrik ile ruhban, onları, Latin piskoposlara bağlı olup Katolik eğilimler taşıdıkları gerekçesiyle, sapkın olarak görmekte ve dışlamaktaydı. Üstelik daha büyük bir kararlılıkla Kıbrıslı Rum piskoposları, kraliyet meclisi tarafından seçilip Katolik piskoposlar tarafından atandıkları gerekçesiyle reddetmekteydiler. Bu nedenlerle Rum nüfus genellikle Latinlere karşı içten içe derin bir nefret duymakta ve kurtuluş günün gelmesini sabırsızlıkla beklemekteydiler."

Cobham'da yer aldığı şekliyle *Cyprianos**. Cobham, C.D. (1969). *Excerpta Cypria: Materials for a History of Cyprus,* New York: Kraus Reprint, s. 348.

* Kiprianos, Kıbrıs Kilisesi'nin Arhimandriti[Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Hiyerarşisi içinde piskoposun altında bir rütbe] idi. *Kıbrıs Tarihi* adlı bir kitap yazdı. Bu kitap ilk kez Venedik'te 1788 senesinde basıldı.

İpucu 6

"Osmanlılar, fetih sırasında binlerce Venedikli askeri esir almışlardı. Esirlerin çoğu, geçici bir süre esir akınına uğradığı rapor edilen Suriye ve Anadolu'daki esir pazarlarına hemen satıldılar; diğerleri Kıbrıs'ta yeni efendileriyle kalmış olmalıdırlar. Burada devrim niteliğindeki esas değişim, Ada'nın Latinlerden oluşan eski yönetici sınıfının büyük bir bölümü geçici bir süre de olsa köleleştirilirken, hemen hemen sadece Ortodoks Rumlardan oluşan büyük bir köle sınıfının özgür toprak sahibi köylüler haline gelmeleridir ..."

Çağdaş Tarihçilerden Ronald Jennings'in kitabından bir alıntı. Jennings, R. (1993). *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World 1571-1640*, New York: New York University Press, s. 241.

İpucu 7

"Tuzla nahiyesine bağlı Çilu köyünden Andoni kızı Milu, "Bugüne kadar atalarım gibi ben de Hıristiyan milletine mensup oldum. Müslümanlığa geçmedim; gâvurum. Kilisede yanlış da olsa kendi dinimize göre ibadet etmek istediğimde, papazımız olan keşişler'sen bir Müslümanla evlendin" diyerek kiliseye girmemi engellediler. Öleceğim zaman, beni, dinime uygun olarak defnetmeyecekleri muhtemeldir. Gâvur olduğumu gösteren bir tezkere istiyorum. ..." dedi.

Jennings, R. (1993). *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World 1571-1640*, New York: New York University Press, p142.

İpucu 8

"Tanrının bu Adaya bahşettiği birçok nimetin yanında, burada bir de olumsuzluk vardır. Ekinlerin olgunlaşıp orak için hazır hale geldiği zamanlarda, toprak, o kadar çok sayıda çekirge üretir ki, bunlar güneşin parlaklığını karartırlar...Kıbrıslıların buna karşı bir çareleri yoktur; çünkü, ne kadarını yok ederlerse etsinler, toprak bir sonraki yıl bir o kadarını yeniden üretir. Ancak Tanrı, onları yok eden bir çare ihsan eyledi. İran'da, *Cuerch* şehri yakınlarında bu çekirgeleri yok edici muhteşem bir özelliğe sahip bir memba suyu bulunmaktadır. Eğer bu memba suyu, açık havada, bir kap içerisinde herhangi bir çatı veya üstü kapalı köprü altından geçmeksizin taşınıp, yüksek ve açık bir yere bırakılırsa, bazı kuşlar peşinden giderler ve suyu taşıyan adamın arkasından ağlaşırlar... Türkler ve İranlılar bunlara *Mahometanlar* derler. Bu kuşlar, Kıbrıs'a hiç gelmediler; ancak, şarkıları ve kanat çırpışlarıyla Adaya zarar veren çekirgeleri yok ettiler..."

Cobham'da yer aldığı şekliyle *Villamont**. Cobham, C.D. (1969). *Excerpta Cypria: Materials for a History of Cyprus*, New York: Kraus Reprint, s. 177.

*Signeur de Villamont, ülkesi Britanny'den 1588 Haziranı'nda ayrılıp İtalya, Kutsal Topraklar, İskenderiye, Kıbrıs ve başka diğer yerleri ziyaret etti. Kitabı, 1598 senesinde ilk önce Paris'te, sonra da Arras'ta yayınlandı.

Öğrenci Kaynağı 2.2b

Osmanlı Yönetiminin Sonu

İpucu 1

"İşte bunun için büyük bir sefalet içinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Evleri, Adanın merkez bölgelerinde balçıktan yapılmakta olup, zemini balçıktan, tavanı ise dışardan balçıkla sıvanmış kamıştan olan iki küçük odadan ibarettir ... ve genellikle, kırık bir tahta yatak hariç, mobilyasızdır. Yiyecekleri, bereket versin ki cok ucuza satılan yerli şarabın yanısıra, genellikle buğday ekmeği, çeşitli otlar ve çok seyrek olmak üzere biraz tavuktan ibarettir ... Balçıktan yapılan zemin o kadar çok sayıda böceği toplar ki, -uzun süre güneş altında kalıp derileri atlar gibi sertleşmemişse- ev sakinlerinin uyumaları imkansızdır. Talihsizlikleri bazen, zaman zaman Ada'yı kaplayan ve her türlü bitkiyi tamamen yok eden bir çeşit çekirgeden kaynaklanmaktadır. Çekirge felaketinin devam ettiği bu zor zamanlarda, -vergi yükleri azalmadıkça- açgözlü zalim tiranlarını tatmin etmek için sahip oldukları az sayıda eşyayı ve ellerinde başka ne varsa satmak zorundadırlar".

Pavlides'de yer aldığı şekilde *William Turner**. Pavlides, A. (1995). *Cyprus in the Centuries, Through the Texts of its Foreign Travellers,* cilt 3, Lefkoşa: Philokypros, s. 1097.

* William Turner, Kıbrıs'ı 1815'te ziyaret eden bir İngiliz seyyah idi.

İpucu 2

"1700'den bu yana katlanılmaz vergiler ile çekirge istilalarının yarattığı tahribat ve bulaşıcı hastalıkların neden olduğu nüfus azalması karşısında, Kıbrıs'taki yerel yöneticilerin açgözlülüklerini bir nebze azaltma ve halka yaşamlarının iyileştirileceği yönünde biraz umut verme çabası içine giren Osmanlı hükümeti, Kıbrıs Başpiskoposu ile piskoposlarını, Hıristiyanların temsilcisi ve vergi denetçisi olarak tanımanın iyi bir yol olacağını düşündü. Din adamları tarafından korunduğunu düşünecek olan Hıristiyan ahali, böylece kendi yurdunda kalacak ve hatta -din adamlarının gücünü hisseden yöneticeler halkı daha fazla baskı altına alamayacaklarından- Adayı terk etmiş olanlar da geri döneceklerdi.

Böylece, Kıbrıs'ın başpiskoposları sık sık İstanbul'a giderek, Sadrazamın huzuruna çıkarlar ve halkları için merhamet dileyerek , vergilerin azaltılmasını rica ederlerdi; aynı yola başka önemli konular için de başvurur ve çoğu zaman dikkate alınırlardı".

Sakellariou, A.* (1991). *Ta Κυπριακά, [Kıbrıslı Meseleler],* Cilt. A, Lefkoşa: Başpiskopos Makarios Kültür Enstitüsü, s. 571.

*Sakellariou, 1826-1901 yılları arasında yaşadı. 1850-1855 yılları arasında Kıbrıs'ta tarih ve coğrafya araştırmaları gerçekleştirdi. Kitabının ilk baskısı, 1890 yılında yapıldı.

İpucu 3

"1864 Taşra Teşkilatı Düzenlemelerine bağlı olarak kazaların sayısı azaltıldı. Kıbrıs, 1867'de Cezair-i Bahr-i Sefid (Akdeniz Adaları) Vilayetine bağlı bir sancağa dönüştürüldüğünde, eski kazalar, 5 kaza oluşturacak şekilde birleştirildi. Bunlar Larnaka, Limasol, Baf, Girne ve Mağusa idi. Lefkoşa, bu yeni bölümlemeye dahil edilmedi; çünkü, burası başkent olup, Mutasarrıfın ikamet merkeziydi. Adanın doğrudan Osmanlı hükümetine karşı sorumlu bağımsız bir mutasarrıflık olarak yeniden örgütlendiği 1870 senesinde bu kez Değirmenlik, altıncı kaza olarak oluşturuldu..."

Samani, H. (2006). *Tanzimat Devrinde Kıbrıs (1839-1878)*, Basılmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 38-39.

İpucu 4

"... beş yıl sonra [1820] Kipriyanos ve az sayıdaki bazı ileri gelenler, Yunanistan'ın kurtuluşu için çalışan gizli bir örgüt olan Filiki Eterya'ya -bu örgütün amaçlarını benimseyerek- üye oldular. Kıbrıs'ın Türkiye'ye çok yakın olmasından dolayı burada silahlı bir ayaklanmaya girişilemeyeceğine kanaat getiren bu Kıbrıslılar, parasal destek vermekten başka herhangi bir yardım sözü vermediler. Para desteğinin de gerçekleştiği yönünde herhangi bir delil mevcut değildir. 1 Ekim 1820'de Eterya Büyük Meclisi, Başpiskopos'a durumun aciliyetini bildiren ve ... ayaklanma hazırlıklarına ilişkin ... ondan yardım talep eden bir mektup yazmayı kararlaştırdı. Yunan Bağımsızlık Savaşının başlangıcı sayılan 1821 ilkbaharında, İstanbul Patriği V. Gregory gibi Başpiskopos Kiprianos da Osmanlılar karşısında doğru bir tutum sergileme konusunda azami dikkat gösterdi. Sonuçta, 22 Nisan 1821 tarihli bir genelgeyle 'yalnızca kendini düşmanlardan korumaya çalışan Padişaha' bağlılığını ilan edip, cemaatinden ellerindeki tüm silahları yetkililere teslim etmelerini istedi. Rumların zenginlik ve güçlerinden rahatsız olan Kıbrıs'ın Türk valisi ise İstanbul'dan bir ferman elde ederek, adeta bir idam cümbüşü hazırlayıp Başpiskopos, üst düzey din adamları ile kilise dışından 400 önde gelen kişiyi ortadan kaldırdı ..."

Katsiaounis, R. (1996). *Labour*, *Society and Politics in Cyprus during the Nineteenth Century*, Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma Merkezi, ss.12-13.

İpucu 5

"İleride sadrazamlığa kadar yükselecek bir Kıbrıslı Müslüman olan Mehmet Kamil Paşa, 1868 senesinde Beyrut Mutasarrıfı iken uzun süre Limasol'da yaşamış olan bir doktordan, Kıbrıs'a çok miktarda barut ile silah ithal edildiği ve manastırlarda barutla silah depolandığına dair bir ihbar alır. İhbarın asılsız olabileceği gibi, gerçek olması ihtimalini de dikkate alan Mehmet Kamil Paşa, konuyu Osmanlı Hükümetine bildirir. Kamil Paşa, kendisinin de aslen Kıbrıslı olması nedeniyle Ada halkının doğasını yakından bildiğini belirttikten sonra, konuyla ilgili düşüncelerini de dile getirmiştir. Kamil Paşa'ya göre, manastırlarda barut ve silah saklandığı ihbarının gerçek olması durumunda, bunların ortaya çıkarılıp el konulması yoluna gidilmesi halinde, Hristiyanların bundan korkup panikleyecekleri gibi, bunu gören Müslüman ahalinin de saklanan barut ve mühimmatın kendilerini öldürmek için hazırlandığı düşüncesine kapılacaklarını, bunun da iki taraf arasında güvensizliğe sebep olacağını düşünmekteydi. Kıbrıs Hristiyanları'nın genel karakterini "itaatkar, huzur ve asayiş taraflısı ve tüfek sesi işitmeyi sevmez, uslu bir halk" olarak tanımlayan Kamil Paşa, içlerinden bazılarının Yunanistan'a gidip gelmelerinden dolayı ahlaklarının değiştiğini, bir kısmının da Kıbrıs'a gelip giden Yunanlar'dan etkilendiğini, ancak bu gibilerin toplumun genel ahlakını bozacak sayıda olmadıklarını düşünmekteydi..."

Samani, H. (2006). *Tanzimat Devrinde Kıbrıs (1830-1878)*, Basılmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 106-107.

İpucu 6

"... 3 Kasım 1839'da, önde gelen reform adamı ve Hariciye Bakanı Reşit Paşa tarafından kaleme alınmış olup, yeni Sultan adına ilan edilen bir Ferman, saray kapıları dışında Osmanlı devlet ileri gelenleri ve yabancı diplomatlardan oluşan bir topluluğa okundu. ... Bu ferman, Osmanlı hükümeti adına gerçekte dört temel reformun sözünü veren bir niyetin ifadesiydi:

- Padişahın tebaasının can, namus ve malının güvence altına alınması;
- İltizam sisteminin yerini alacak düzenli bir vergilendirme sistemi;
- Zorunlu askerlik sistemi; ve
- Hangi dinden olursa olsun bütün tebaa için yasa önünde eşitlik (bu husus belgede biraz muğlak şekilde ifade edilmişti)".

Zürcher, E.J. (1996). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul: İletişim, ss. 79-80.

İpucu 7

"1864 Taşra Teşkilatı Düzenlemelerine göre Osmanlı ülkesi vilayet, sancak, kaza, nahiye ve köy olmak üzere alt idari birimlere bölünmüştü. Tanzimat dönemi Osmanlı taşra teşkilatında birçok danışma meclisi oluşturulmuştur. Gerek 1864 gerekse 1871 Düzenlemeleri, vilayetlerdeki her bir idari birim bünyesinde birer yerel meclisin kurulmasını ve yerel dini grupların bu meclislerde eşit sayıda olacak şekilde temsil edilmelerini öngörmekteydi. Bu temsilciler, atanmış memurlardan oluşan seçim kurulları tarafından seçileceklerdi. 1876 senesinde Lefkoşa'daki Kıbrıs İdare Meclisi *(Meclis-i İdare)* şu üyelerden oluşmaktaydı; Mutasarrıf (Tosun Paşa), Naip (Mehmet Şevki), Müftü (Abdullah Mehmed Raci), Başpiskopos (Sofroniyos), Muhasebeci, Evkaf Muhasebecisi, Tahrirat Müdürü, iki seçilmiş Müslüman üye ve iki seçilmiş gayri-Müslim üye. Seçilmiş gayri-Müslim üyeler, *Gavril Hristofaki* ve *Yorgaki Mihailidi* idi. Seçilmiş Müslüman üyeler ise *Mustafa Fuad* ile *Esseyid Mehmet* idi. Mutasarrıf ile diğer memur üyeler ise daima Müslümanlar arasından atanmaktaydı."

Samani, H. (2006). *Tanzimat Devrinde Kıbrıs (1839-1878),* Basılmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ss. 32-33.

İpucu 8

"İltizam sistemi, *Tanzimat* döneminin sonuna kadar İmparatorluğun başka yerlerinde olduğu gibi Kıbrıs çiftçisi için de sorun yaratmaya devam etti. Başpiskopos Sofroniyos'un 1872 tarihli arzuhalinde, Osmanlı hükümetinden çözmesini rica ettiği sorunlardan biri de iltizam sistemi idi. Ona göre, aşar, iltizama verildiği sürece çiftçiler mültezimlerin sömürüsünden kurtulamayacaklardı. Bundan dolayı hem devletin hem de çiftçilerin yararına başka bir yol bulunmalıydı..."

Samani, H. (2006). *Tanzimat Devrinde Kıbrıs (1839-1878)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ss. 38-39

İpucu 9

"**19. yüzyıl süresince Kıbrıs'ta gerçekleşen bazı önemli ıslahatların listesi:**

A) Hıristiyanların şahitliği, meclis ve mahkemelerin karma davalarında din ayırımı gözetmeksizin kabul edildi.

B) Lefkoşa'daki Başpiskoposluk kilisesinin büyük çan kulesine büyük bir çan asılmasına izin verildi.

C) 1864 senesinde, Müslümanlar için Rüştiye olarak adlandırılan ilk modern orta eğitim kurumu Lefkoşa'da açıldı.

D) 1872'de Kıbrıs'a ilk telgraf hattı çekildi.

E) 1854 senesinde Larnaka'da bir Ticaret Mahkemesi kuruldu. Mahkemeye 1856'da Müslüman bir müdür başkanlık ediyordu. Mahkeme yönetimindeki yerli üyelerin yarısı Hristiyan yarısı Müslüman olup, her ülke konsolosluğu burada birer temsilci bulunduruyordu. Hıristiyanların şahitliği bu mahkemelerde kabul edilmekteydi.

F) Lefkoşa ve diğer kazalarda Belediye Meclisleri kuruldu.

G) 1867'de yabancılara, mülk edinme hakkı verildi.

H) Osmanlı Bankası'nın bir şubesi, 1864 yılında Larnaka'da açıldı.

I) Başpiskopos I. Makarios (1854-1865), Lefkoşa okullarındaki öğretmen sayısını artırdı ve 1859'da burada bir kız okulu açtı.

J) 1840 senesinde, Larnaka'da, Karantina Sistemi kuruldu."

Öğrenci Kaynağı 2.3

Bunlar bizim **umutlarımızdır**...

Bunlar bizim **korkularımızdır**...

Ders Planı 3: Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi boyunca ne tür ilişkiler yaşandı?

ARAŞTIRMA SORUSU: Kıbrıs'ta Osmanlı dönemininin hikayesini anlatmak niçin zordur?

Ders Odağı: Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi boyunca ne tür ilişkiler yaşandı?

Giriş:

Bu derste, Osmanlı Kıbrısı'ndaki durumları özetleme çabasına, bu sefer farklı bir açıdan devam edilmektedir: İnsanlar arası ilişkiler. "İlişki veya temas" fikri, öğrencilere daha ileri sınıflandırma kavramlarıyla ilgili tecrübe edinmelerine yardımcı olmak amacıyla kullanılmaktadır. Orada ne tür ilişkiler vardı? Bu çeşitli ilişki türleri hakkında tarihsel geçerliliği olan neler söyleyebilir veya ne derece değerlendirmede bulunabiliriz? Bunu yapmaya kalktığımızda ne gibi zorluklarla karşılaşırız? Bu zorlukların üstesinden nasıl gelebiliriz?

Dersin Amaçları:

Bu dersin sonunda öğrenciler:

- çeşitli türden ilişkilerin özelliklerini tanımlayabilecekler ;
- Osmanlı Kıbrısı'ndaki temas ve ilişkilerin niteliği hakkında genelleme yapabileceklerdir.

Öğretme ve Öğrenme Kaynakları:

Öğrenci Kaynağı 3.1 (Kadınlar Pazarı hakkında bir hikaye)
Öğrenci Kaynağı 3.2 (Sınıflandırma için temas kartları– bunların kesilmesi gerekmektedir.)
Öğrenci Kaynağı 3.3 (Yere düşen piskoposlar hakkında hikaye)
Öğrenci Kaynağı 3.4 (Temaslar aktivitesi kağıdı)
Öğrenci Kaynağı 3.5 (Osmanlı Kıbrısı'nın ilişkiler haritası)

Kaynakların Mantıksal Temeli:

3.1 Osmanlı döneminde Kıbrıslı farklı insan grupları arasında temas olduğu fikrini öğrencilere tanıtır.
3.2 öğrencilere farklı ilişki türlerini sınıflandırma ve bunların yaşandığı ortam ile zaman üzerinde düşünme olanağı verir. Bunları kesip ayırınız; böylece öğrenciler, bunları kart setleri olarak alabilirler.
3.3 ve 3.4 öğrencilere, farklı gruplar arasındaki farklı temas çeşitlerini tespit edip, tanımlamalarına ve yaşanan ilişkilerin karmaşıklığı üzerinde düşünmelerine olanak sağlar.
3.5 öğrencilere, Osmanlı Kıbrısı'ndaki ilişkilerin niteliği hakkında genelleme yapma imkanı verir.

Başlangıç

Öğrenci Kaynağı 3.1*'i yüksek sesle öğrencilere okuyunuz. Bu kaynağın birer kopyasını öğrencilere de dağıtabilirsiniz. Onlara, kaynağın yazılış tarihini ve tarihçiler için oldukça yararlı olabileceğini açıklayınız. Öğrencilere hikayeyi okumadan önce onlardan kendilerini pazar yerinde hayal etmelerini ve şu soruları düşünmelerini isteyiniz: Ne görebiliyorlar? Ne duyabiliyorlar? Neyin kokusunu alabiliyorlar? Neye dokunabilirler?*

Öğrencilere hikayeyi okuduktan sonra onlara aşağıdaki soruları sorunuz:

Soru: Pazar yerindeyken ne görebilir, ne duyabilir, neyin kokusunu alabilir ve neye dokunabilirdiniz?

Soru: Öyleyse, pazar yerini tarif etmek için hangi üç kelimeyi seçerdiniz?
Öğrencilerin yaş ve yeteneklerine bağlı olarak, şu kelime seçeneklerini tahtaya yazabilirsiniz: gürültülü, kokulu, sessiz, çılgın, sakin, hareketli, işlek, dostça, düşmanca, sinirli, kapalı, enerjik, heyecanlı, mutlu gibi.

Soru : Pazarlar, Kıbrıslı Türkler ile Rumların birbirleriyle karşılaştıkları bir yerdi. Bu durum, Osmanlı döneminde Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türkler arasındaki ilişkiler hakkında bize ne gibi bir fikir verir? Bu kaynakta geçen yaşantılar içinde sizi şaşırtan herhangi bir şey var mı?

Soru : Çarşıda alınıp satılan mallara ve nereden geldiklerine bakınız. Bu bize gerek Kıbrıs'ta gerekse Kıbrıs dışındaki değişik insan grupları arasında yaşanmış başka temas ve karşılaşmalar hakkında ne gibi bir fikir verebilir?

İkinci soru için öğrencileri, kaynaktan çıkarsamalarda bulunmaları ve çıkarsamalarını dikkatlice açıklamaları yönünde teşvik ediniz. Tarihsel çıkarım için düşünme öğretimiyle ilgili daha fazla bilgi için AHDR'ın şu yayınına bakınız: ***Eski Eserlerle Kıbrıs Tarihi'nin Araştırılması, Öğretmen Kitabı,*** *2011.*

Ara Geçiş

Açıklayınız: Geçen derste Osmanlı Kıbrısı'ndaki tüm grupların ne tür deneyimler paylaştıkları üzerinde durduk. Bugün ise değişik grupların ne gibi temaslarda bulundukları üzerinde duracağız.

Aktivite

Öğrencileri ikişerli gruplara ayırınız. Her çifte, ***Öğrenci Kaynağı 3.2.****nin birer kopyasını veriniz. Not: Her bir "Temas" kesilip ayrılmalıdır ki öğrenciler bunları kart grupları halinde elde edebilsinler.*

Belirtiniz: Her bir kart, Osmanlı Kıbrısı'nda bulunan farklı insan grupları arasındaki temas ve ilişkilere birer örnektir. Kartlarınızı aşağıda belirtildiği şekilde dört gruba ayırarak, içerdikleri temas ve ilişki türleri hakkında düşüneceksiniz:

1) **Siyasi** ilişkiler (güç ve idare ile ilgili olan)
2) **Dinsel** temaslar (dini inanç ve ibadetlerle ilgili olan)
3) **Ekonomik** ilişkiler (para, ticaret, veya iş yaşamı ile ilgili olan)
4) **Sosyal** ilişkiler (aile, arkadaşlar veya komşularla ilgili olan)

Kartları, içerdikleri temas veya ilişki türüne göre işaretlemek için dört farklı renkte kalem kullanınız. Bir kartın birden fazla ilişki türünü gösterdiğini düşünürseniz, bunları ilgili renklerdeki çizgiler halinde işaretleyiniz! Kartları türüne göre ayırma işlemini tamamladığınızı düşündüğünüzde, bunları aktivite defterinize yapıştırınız. Defterinizde dört ayrı gruplandırmayı başlık olarak kullanarak, kartları ilgili konu başlığı altına yapıştırınız.

Genel Değerlendirme

Soru: Bu kartlar ne tür ilişkiler içermektedir?

Soru: İlişkiler arasında sizi şaşırtan var mı? Niçin?

Soru: Hangi ilişki türlerini farklı renklerde çizgiler halinde boyamak zorunda kaldınız? Hangi ilişki türleri birbiriyle örtüşme eğilimi gösterdiler? Bu bize Kıbrıs'taki ilişkiler hakkında ne gibi bir fikir verebilir?

Öğrencileri, iyi geliştirilmiş yanıtlar verme ve farklı fikirde oldukları durumlarda birbirlerinin yanıtlarını kibarca tartışma konusunda teşvik ediniz. Böyle bir tartışmanın amacının acele, doğru ve sorgulamaya kapalı bir "yanıt" aramak ***olmadığını****, önemli olanın konuları açma, tanımlama ve ayırt edici özelliklerini belirlemede yeni yöntemler ile olasılıklar üzerinde düşünme olduğunu fark etmeleri için, yanıtları hakkında sohbet başlatarak örnek oluşturunuz. Aynı şekilde, tartışmayı çok da ucu açık bırakmayın ki, öğrenciler konunun püf noktasının ne olduğuyla ilgili meraklarını giderebilsinler. İlişkilerle ilgili geçici bir ortak* ***analiz*** *oluşturmak için, öğrencilerin yanıtları ile fikirlerinden yararlanınız. Bu ortak analiz, dersin geriye kalan kısmında birlikte geliştirilebilir.*

Ara Geçiş

Açıklayınız: **Birçok** küçük temas hikayesine bakarak Osmanlı Kıbrısı'ndaki değişik gruplar arasında **birçok farklı ilişki türü** olduğunu keşfettik. Şimdi ise sadece tek **bir** hikayeye bakarak, bunun Osmanlı Kıbrısı'ndaki farklı gruplar arasında yaşanan ilişki türleriyle ilgili anladıklarımız ile analizimize ne katacağını göreceğiz.

Aktivite

*Her bir öğrenciye, **Öğrenci Kaynağı 3.3** ile **Öğrenci Kaynağı 3.4**'ten birer tane veriniz. **3.3**'ün ilk paragrafını yüksek sesle okuyarak ve aktiviteyi "sesli düşünüp" bizzat yaparak, **3.4**'de bir örnek oluşturunuz. Okumaya başlamadan önce öğrencilerden, hikayede kimin kiminle temasta bulunduğu üzerinde düşünmelerini isteyiniz. Aktiviteye ilk paragraftan bir örnek verdikten sonra, öğrencilerden hikayenin geriye kalan kısmını okumalarını ve **Öğrenci Kaynağı 3.4**'teki yapıyı kullanarak kaç tane daha temas bulup tanımlayabileceklerine bakmalarını isteyiniz. Aktiviteye başlamalarını sağlamak için aşağıdakilere benzer bazı sorular sorabilirsiniz:*

Soru: Kaç tane farklı ilişki bulabilirsiniz?

Soru: Bu temasları tanımlamak için hangi kelimeleri kullanırdınız?

Genel Değerlendirme

Soru: Hikayede kaç farklı ilişki keşfettiniz?

Soru: Her bir teması nasıl tanımlayabilirsiniz? Ne **tür** bir ilişki idi?

*Teması en iyi biçimde tanımlamanın yolları hakkında bir tartışma başlatınız. Öğrencileri, düşüncelerini desteklemek için **Öğrenci Kaynağı 3.3**'teki anlatıya geri dönüp bakmaları konusunda teşvik ediniz. Bu arada bunun, sadece bir tarih kitabında bir tarihçi tarafından yazılmış bir anlatı olduğunu onlara hatırlatınız. Tarihçi dönemin kaynaklarını kullanmış olabilir, ancak, bu kaynaklara kendimiz de bakmak ve analizimizi daha ileriye götürmek istersek, bu kaynaklara kendi sorularımızı sormak isteyeceğiz.*

Sonuç

Açıklayınız: Şimdiye kadar birçok "küçük" temas hikayesi gördük. Acaba bütün bu farklı ilişki türlerini kullanarak, Osmanlı Kıbrısı'ndaki temas ve ilişkiler hakkında "büyük" bir hikaye anlatabilir miyiz? Belki de şimdi, konu özetimiz biraz gelişecektir? Hep beraber buna bir bakalım!

Soru: Kıbrıs'taki ilişkilere yönelik genel analizimizi, daha ileri bir biçimde nasıl şekillendirip, geliştirebiliriz? Dersimizin tümüne bakarak, Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi sırasında yaşanan "temas" türlerini nasıl özetleyebiliriz?

*Öğrencilere, tahtada asılı olan **Öğrenci Kaynağı 3.5** (Kıbrıs haritası)'i gösterip, onlardan haritanın kenarlarına yazmak üzere üç kelime seçmelerini isteyiniz. Her bir listeden birer kelime seçerek başlayacaklardır. Muhtemelen ilk başta bocalayacaklardır; çünkü, tek kelime amacı karşılayamayacaktır! Bu nedenle, ilişkilerin bir **bütün olarak** doğasıyla ilgili dengeli bir **genel** izlenim ifade etmek için birkaç kelime daha seçmelerine izin verin (ancak hepsini değil).*

Açıklayınız: Bunlar, Osmanlı Kıbrısı'ndaki ilişkilerin "büyük" resmini anlatabilmek için kullanabileceğimiz **muhtemel** kelimelerdir.
Bununla ilgili tartışmayı teşvik ederek, öğrencilerin fikirlerini, derste halihazırda işlenmiş örneklere dayanan savlarla desteklemelerini isteyiniz.

Öğrenci Kaynağı 3.1

Avusturya Arşidükü Louis Salvator, 1847-1915 yılları arasında yaşadı. Esas olarak Akdeniz'de seyahat eden bir soylu idi. Osmanlı Kıbrısı'nı 1872'de ziyaret etti ve gözlemlerine dayanarak Lefkoşa hakkında bir kitap yazdı. Kitap, ilk kez 1873'te Prag'da basılmıştır. Aşağıdaki metin bu kitaptan bir alıntıdır.

Mevcut çarşılardan ilk önce, Cuma günleri açık olup, dikiş-nakış işleriyle ilgili her türlü şeyin satıldığı Kadınlar Çarşısı'ndan bahsetmeliyiz. Satıcılar, özellikle de Rum kadınlar, ayakları önündeki mallarını sergilerken çok konuşkandırlar. ... Burada tomarla pamuk ve iplik; Türkler ve kadınlar için Lefkoşa'da çekilmiş ipek iplikler, Alaca, Büründük, beyaz basmalar, yabancı basmalar ve kıvrılmış ipekten yapılmış her türlü gömlek; Rum kadınların bellerine doladıkları türde(Zostra) ham ipek kumaşlar, keten mendiller, Türk kadınlar için çevre ... yabancı kumaşlardan yapılmış bebek kukuletaları ile boneler ... görebiliriz.

Salvator, L. (1983). *Levkosia, The Capital of Cyprus*, Londra: Trigraph, s. 56.

Öğrenci Kaynağı 3.2

Temas 1

"1700'den bu yana katlanılmaz vergiler ile çekirge istilalarının yarattığı tahribat ve bulaşıcı hastalıkların neden olduğu nüfus azalması karşısında, Kıbrıs'taki yerel yöneticilerin açgözlülüklerini bir nebze azaltma ve halka yaşamlarının iyileştirileceği yönünde biraz umut verme çabası içine giren Osmanlı hükümeti, Kıbrıs Başpiskoposu ile piskoposlarını, Hıristiyanların temsilcisi ve vergi denetçisi olarak tanımanın iyi bir yol olacağını düşündü. Din adamları tarafından korunduğunu düşünecek olan Hıristiyan ahali, böylece kendi yurdunda kalacak ve hatta -din adamlarının gücünü hisseden yöneticeler halkı daha fazla baskı altına alamayacaklarından- Adayı terk etmiş olanlar da geri döneceklerdi.

Böylece, Kıbrıs'ın başpiskoposları sık sık İstanbul'a giderek, Sadrazamın huzuruna çıkarlar ve halkları için merhamet dileyerek , vergilerin azaltılmasını rica ederlerdi; aynı yola başka önemli konular için de başvurur ve çoğu zaman dikkate alınırlardı".

Sakellariou, A. (1991). *Ta Κυπριακά* [Kıbrıslı Meseleler], Cilt A', Lefkoşa: Başpiskopos Makarios Kültür Enstitüsü, s. 571. Sakellariou, 1826-1901 yılları arasında yaşadı. 1850-1855 yılları arasında Kıbrıs'ta tarih ve coğrafya araştırmaları gerçekleştirdi. Kitabının ilk baskısı 1890 yılında yapıldı.

Temas 2

"Kıbrıs'ı 1738'de ziyaret eden Pokok'a göre, Müslüman erkekler ile Hıristiyan kadınlar genellikle evlenirlerdi. Kıbrıs'ı 1625 senesinde ziyaret eden Pietro della Valle'ye göre ise Aya Napa Manastırı'ndaki yortuya bazı Müslümanlar da katılırdı."

Great Cypriot Encyclopedia (Büyük Kıbrıs Ansiklopedisi) (1995) Cilt 13, Lefkoşa: Filokypros, s. 123.

Temas 3

"Tuzla nahiyesine bağlı Çilu köyünden Andoni kızı Milu, "Bugüne kadar atalarım gibi ben de Hıristiyan milletine mensup oldum. Müslümanlığa geçmedim; gâvurum. Kilisede yanlış da olsa kendi dinimizde ibadet etmek istediğimde, papazımız olan Keşişler 'sen bir Müslümanla evlendin' diyerek kiliseye girmemi engellediler. Öleceğim zaman, beni, dinime uygun olarak defnetmeyecekleri muhtemeldir. Gâvur olduğumu gösteren bir tezkere istiyorum. ..." dedi.

Jennings'te yer verildiği biçimiyle Osmanlı Şeriat Mahkemesi kayıtlarından bir karışık evlilik örneği. Jennings, R. (1993), *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World 1571-1640,* New York: New York University Press, s.142

Temas 4

"17 Şubat 1752

Bu beyanımla itiraf ederim ki, ben, Aradip köyünden Dimitri oğlu Giotis, bayan Tomazu'ya 15 Nisana kadar ödenmek üzere bir kantar yün borcu olan fakirim. Bu doğrudur ve aşağıdaki şahitler önünde ifade edilmiştir.

Levent Hasan	Majulis Mehmet
mevcut şahit	mevcut şahit

Ben, Dimitri oğlu Giotis yukarıdakileri kabul ederim."

Larnaka Venedik konsolosluk arşivinden, 18. yüzyıl Kıbrısı'ndaki gündelik hayatla ilgili bir kayıt. Bkz. Kitromilidis, P. (1992). *Κοινωνικές σχέσεις και νοοτροπίες στην Κύπρο του 18ου αιώνα*, Μορφωτικό Κέντρο Λαϊκής Τραπέζης Κύπρου, Λευκωσία [18. Yüzyılda Kıbrıs'ta toplumsal ilişkiler ve zihniyetler], Lefkoşa: Kıbrıs Laiki Bankası Eğitim Merkezi, s.361. http://media.ems.gr/ekdoseis/ellinika/Ellinika_39_2/ekd_peel_39_2_Kitromilidi.pdf

Temas 5

"Lefkoşa'nın Aya Yorgi köyünden Yakimo oğlu Dimitri, *'Doğru inancı buldum. Kafir dinini bıraktım'* dedikten sonra *'Allahtan başka tanrı yoktur; Muhammed Allahın elçisidir'* dedi. Ona Mehmet ismi verilip kaydedildi. ... Adı geçen köyden Abdullah kızı Fatma, *'Eskiden Piyero kızı Andreya olarak anılırdım. Allah bana doğruyu gösterip, İslam'ı kaderim yaptı. Beni kimse zorlamadı; kendi rızamla geçtim'* dedi ve Sicil defterine kaydedildi. ... Lefkoşa kazasına bağlı Ortaköylü 10 yaş civarlarında olan Zimmi Totodori, *'Şimdi yanlış dini terkettim ve İslam'la onurlandırıldım'* dedi. Mustafa ismini aldı..."

Jennings'te yer verildiği biçimiyle Lefkoşa'daki Osmanlı Şeriat Mahkemesi Kayıtlarından 1580, 1594 ve 1636 tarihli din değiştirme örnekleri. Jennings, R. (1993). *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World, 1571-1640*, New York: New York University Press, ss. 138-139.

Temas 6

"29 Mayıs 1789
Hacı Mehmet Ağa, Limasol Zaptiyesi*
(Merhaba) Arkadaşım Kellaki'li Basil oğlu Michael, seni dostça selamlarım. Kısacası, adamım Kiryako'yu sana özellikle yolladığımı haber vermek ve onu Eftagonya'dan Antoni Kupas'ı almak için göndermeni istemek için yazıyorum. Her biriniz iyisinden ikişer eşek yükü şarabı şu şekilde tartasınız: İki eşek yükü sen, diğer ikisini de Kupas. ... Senin Pikernis'e borcun olduğu için, bunları arkadaşım Senyör Vassalos'a götürün. Adamıma şarabın iyi olup olmadığına bakmasını emrettim. Sen bunları torbaladıktan sonra, adamım mühürlesin ve atlara yükleyerek göndersin. Yollamazsa kendisi de gelmesin. Eğer herhangi bir sebeple şarabı göndermezsen, adamım belli bir tarihe kadar her ikinizi de buraya, Limasol'a getirecek.
Hepsi bu kadar, 19 Mayıs 1789".

* Zaptiye = Osmanlı Polisi

Kitromilidis, P. (1992). *Κοινωνικές σχέσεις και νοοτροπίες στην Κύπρο του 18ου αιώνα*, Μορφωτικό Κέντρο Λαϊκής Τραπέζης Κύπρου, Λευκωσία [18. Yüzyılda Kıbrıs'ta toplumsal ilişkiler ve zihniyetler], Lefkoşa: Kıbrıs Laiki Bankası Eğitim Merkezi, s.361.
http://media.ems.gr/ekdoseis/ellinika/Ellinika_39_2/ekd_peel_39_2_Kitromilidi.pdf

Öğrenci Kaynağı 3.3

Aşağıdaki hikaye, 1764 senesinde Kıbrıs'ta yaşanmış bir olayla ilgilidir. Bazı Ortodoks Hıristiyan Kıbrıslılar ile Müslüman Kıbrıslıların, bazı yüksek rütbeli din adamları ile ileri gelenlerin Vali Çil Osman'a karşı ayaklanmalarından bahsetmektedir.

1764 senesinde Kıbrıs'a Çil Osman Ağa adında yeni bir vali geldi. Anlaşılan o ki, Çil Osman, bu makamı elde etmek için hayli para borçlandığından, bunu kısa zaman içinde Ada'dan çıkarmak istedi. 1754'te iki buçuk kuruş olarak belirlenen vergileri iki katına çıkarıp, başka vergiler yüklemeye devam etti. Beş ay içinde 350.000 kuruşu cebe indirdi. Piskoposlar bunu protesto edince, tutuklanıp Başpiskopos'un evinde hapsedilerek, İstanbul'a gitmeleri engellendi. Birçok ileri gelen Türk de tepki gösterdi. Kıbrıs'ta olup bitenleri haber vermek üzere bir haberci gizlice İstanbul'a gönderildi. Bunun üzerine İstanbul'dan vergilerin artırılmaması yönünde ferman çıkartılıp, uygulamaya konmasını sağlamak amacıyla Baş vezirin bir temsilcisi Ada'ya gönderildi.

Söz konusu Fermanın ilan edilmesi amacıyla Türk meclisi, Rum piskoposlar, bir çok ağa, diğer Rum ve Türk ileri gelenler, 25 Ekim 1764'te Çil Osman'ın konağında toplantıya çağrıldı. Aziz Demetrios panayırının arifesi nedeniyle Lefkoşa sokaklarının insanlarla dolu olduğu bu günde, önemli sayıda bir insan topluluğu konağın önündeki meydanda toplanarak, büyük bir sabırsızlık içinde gelecek haberleri beklemeye başladı. Toplantı açıldığında, Vali ile Başpiskopos konuşmaya başlar başlamaz -ki Vali kendisinin haksız yere Hükümete ihbar edilmesiyle ilgili serzenişte bulunmaya başlamıştı-, piskoposlar ile resmi olmayan ziyaretcilerin ayakta durduğu bölümün zemini çöktü.

Hepsi de zemin kata düştüler. Önemli herhangi bir yaralanma yaşanmadı, fakat dışardaki insan topluluğu piskoposların hayatına kasteden bir komplodan şüphelenerek (sonradan iddia edildiğine göre kirişler, o anda çekip koparılan iplerle bağlıydı.) hiddete kapıldılar. Kötü haberler etrafa yayılınca, Lefkoşa'ya bir kaç dakika içinde büyük bir kargaşa hakim oldu. Rumlar ile Türkler birlikte Konağa saldırdılar. Konak muhafızlarının ateş açmasına ve bazı yaralanma ile kayıplara rağmen yürüyüşlerine devam ettiler. İçeriye girerek Çil Osman ile on sekiz kadar adamını öldürdüler. Değerli eşyaları alıp, hazineyi yağmaladılar ve Konağı ateşe verdiler. Üç saat boyunca, Başkent görülesi bir ihtilale sahne oldu; insanların öfkesi, ancak Vali öldürülünce dindi. Sonunda Türk yetkililer onları yatıştırmayı başardı ve böylece ya evlerine dağıldılar ya da panayıra geri döndüler...

Olaylar, protesto olmaktan çıkmıştı; Sultan'ın temsilcisinin öldürülmesi çok ciddi bir şeydi. Olup bitenlerden endişe duyan Türk meclisi ile dini önderler, Sultan'ın öfkesinin önüne geçmek için, suçu Çil Osman'a yükleyecek şekilde kaleme alınmış ve olaylar hakkında bilgi veren bir raporu, Başvezir temsilcisi aracılığıyla İstanbul'a gönderdiler. Çil Osman'ın baskıcı yönetimi insanları çaresizliğe sürüklemiş ve onları önceden tasarlanmamış şiddet eylemlerine başvurmaları yönünde tahrik etmişti. Anlaşılan o ki rapor kabul görüp, olayları soruşturmak amacıyla bir müfettiş gönderilmesi dışında, başka herhangi bir önlem alınmadı. Yeni bir vali atandı.

Gerek Türk, gerekse Rumlar, müfettişleri yatıştırmak için ellerinden geleni yaptılar. Değerli hediyeler ve para tekliflerine ek olarak, Vali Konağının yeniden inşa edilmesi, yağmalanan hazinenin yerine konması ve vergilerin hemen eksiksiz bir biçimde ödenmesi sözü vermeleri, durumun sakinleşmesine yardımcı oldu. Müfettişler Adadan zenginleşmiş bir şekilde ayrılırken, müfettiş raporlarında Çil Osman suçlu bulunup, olayların patlak vermesinden doğrudan sorumlu tutuldu.

Alastos, D. (1955). *Cyprus in History*, Londra: Zeno, ss. 275-276.

Öğrenci Kaynağı 3.4

Hikayede herhangi bir ilişki gördüğünüzde birbiriyle temas eden grup veya kişiler arasında bir çizgi çizerek eşleştirme yapınız. İlişki çeşitlerini tarif etmek için aşağıdaki tablodan bir veya daha fazla kelimeyi seçerek, bunları eşleştirme çizgileri üzerine yazınız.

takdir etmek	İşbirliği	kışkırtmak	güvenmek	saygı
korkmak	direnmek	hoşgörü	şikayet etmek	uymak
saygısızlık	protesto	İkna	ayağını kaydırmak	kızmak

Çil Osman Kıbrıs'ın Osmanlı Valisi	**Başpiskopos ve Piskoposlar**	**Kıbrıs'ın sıradan halkı**

Kıbrıslı Rum İleri Gelenler	**Kıbrıslı Türk İleri Gelenler**	**Sultan**

Başvezir (Sadrazam)	**Başvezir Temsilcisi**	**Sultan'ın Müfettişleri**

Kıbrıslı Türk Yetkililer Osmanlı Meclisi ve Dini Liderler

Öğrenci Kaynağı 3.5

Yönergeler

Osmanlı Kıbrısı'nda farklı gruplar arasındaki ilişkiler hakkında daha büyük bir hikaye anlatmak için küçük temas hikayelerinin tamamını nasıl kullanabiliriz? Aşağıdaki üç kelime listesinden uygun kelimeleri seçerek, büyük harflerle haritanızın kenarına yazınız.

Liste 1.

karmakarışık karmaşık basit düşmanca dostça güvenilir korkunç güvenilmez saygılı umutlu barışcı

Liste 2.

sosyal politik ekonomik dini kültürel teknolojik

Liste 3.

İşbirliği direniş güven saygı korku karşılıklı bağımlılık itaat hoşgörü kontrol barış

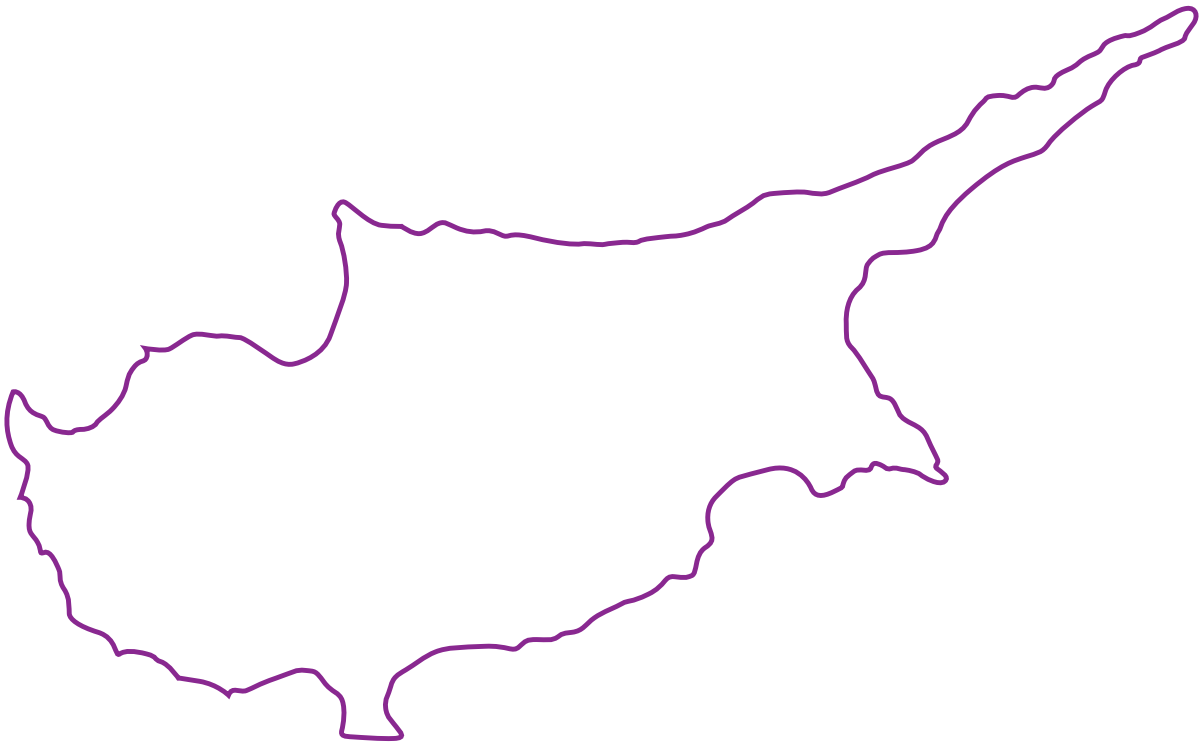

Ders Planı 4: Binalar bize insanlar ve ilişkileri hakkında neler anlatabilir?

ARAŞTIRMA SORUSU: Kıbrıs'ta Osmanlı dönemininin hikayesini anlatmak niçin zordur?

Ders Odağı: Binalar bize insanlar ve ilişkileri hakkında neler anlatabilir?

Giriş:
Kilit kavramlar: Benzerlik ile farklılık, kanıta dayalı düşünme.

Dersin Amaçları:
Bu dersin sonunda öğrenciler şunları yapabilecekler:

- Binaları, Osmanlı Kıbrısı'nda yaşayan insanlar arasındaki ilişkiler ile günlük yaşam hakkında çıkarımlar yapmak için, tarihsel kanıt olarak kullanabilecekler.
- Binalara bakarak anlatılabilecek hikaye türlerini belirleyebilecekler.

Öğretme ve Öğrenme Kaynakları:

Öğrenci Kaynağı 4. 1: Bir insan figürü taslağı (boş).

Öğrenci Kaynağı 4. 2: Herhangi bir modern binanın poster boyutlu iç görüntüsü (örneğin bir kütüphane ya da yüzme havuzu).

Öğrenci Kaynağı 4. 3: Hanların bazı fotoğrafları. Öğretmenler kendi fotoğraflarını sağlayacaklarsa, Hanların farklı özelliklerini aşamalı olarak ortaya çıkarabilecek fotoğraflar kullanmalıdırlar (örneğin kalın duvarlar, giriş, avlu, cami).

Öğrenci Kaynağı 4. 4: Michaelidi, M.A. (1985). Chora, the Old Nicosia, Lefkoşa: Theopress Printing, s. 79'dan bir alıntı.

Başlangıç

*Öğrencilere boş insan figürü taslağını **(Öğrenci Kaynağ 4.1)** gösteriniz*

Soru: Bu kişi hakkında neler söyleyebiliriz? Nasıl bir kişidir? Bu kişiyi tarif edebilir misiniz? Onu farklı kılan en önemli özelliği nedir?
*Öğrenciler, bu figür hakkında söyleyecek bir şey bulmakta zorlanacaklardır. Figürün ne bir özelliği, ne de arka planı bulunmaktadır. Öğrencilerin çalışmaya devam edebilecek hiçbir şeyleri yok. Şimdi, figürü, binanın iç görüntüsüne **(Öğrenci Kaynağı 4.2)** yerleştiriniz. Böylece figür, binanın içindeymiş gibi görünücektir.*

Soru: Şimdi neler söyleyebiliriz?
Öğrenciler, şimdi figür hakkında birşeyler söyleyebilmelidirler. Örneğin, bina bir yüzme havuzu ise, figürün yüzebildiği ya da yüzmeyi sevdiği sonucunu çıkarabilirler (veya belki de boğulmak üzere olduğunu!).

Açıklayınız: Binalar bize, onları tasarlayan ve kullanan kişiler hakkında çok şey anlatır. Binaları, içinde yaşamış insanlar hakkında bilgi edinmede bize yardımcı olacak kaynaklar olarak kullanabiliriz. Geçmişle ilgilendiğimizde, yazılı kaynaklar hakkında yaptığımız gibi, gördüğümüz ya da ziyaret ettiğimiz binalar hakkında sorular sorarız. Bunu yaptığımızda, binalar, geçmişle ilgili önermeleri, iddiaları ya da fikirleri destekleyen birer **kanıta dönüşecektir.** Bugünkü derste araştırmamıza devam edeceğiz. *(Öğrencilere bu kitaptaki tüm derslerin ana araştırma sorusunu gösterin. Ana araştırma sorusu, düzenli aralıklarla slayt ekranında veya duvarda sergilenmelidir)*. Osmanlı Kıbrısı hakkında anlatılması mümkün olabilecek hikaye türlerini keşfediyor olduğumuzu unutmayın. *(Mümkünse bunu öğrencilere söylemek yerine, onlara söyletiniz)*. Bu kez, binalara ve bize nasıl yardımcı olabilecekleri konusuna bakacağız. Şimdiye kadarki derslerimizde yapmış olduğunuz her şeyi akılda tutunuz.

Hatırlama çabalarını övdükten sonra şunları açıklayınız: Bu derste neler olacağını merak ediyorum? Acaba kendimizi tekrar bu kelimeleri kullanırken veya belki de bu kelimeleri geliştirirken ya da bunların yerine başka kelimeler koyarken bulacak mıyız? Sınıfın sizinle birlikte heyecan ve merak duymasını sağlayın!

Soru: Binaların bize değişim, süreklilik, günlük yaşam, insanların ortak yaşantıları konusunda fikir verebileceğini düşünüyor musunuz? Bu nasıl olabilir? *(Öğrenciler, binaların bize ne gibi fikirler verebileceği konusunda hipotezler geliştirmelidir.)*

Ara Geçiş

*Öğretmen öğrencilere Han resminin **bir bölümünü** gösterir **(Öğrenci Kaynağı 4.3)**. Öğrenciler resmin tamamını hemen görmemelidir. Amaç, görüntüyü aşamalı bir şekilde yavaş yavaş ortaya çıkarmaktır. Resmi her defasında daha görünebilir hale getirdiğinizde, öğrencilere şunları sorun:*

Soru: Şimdi ne görebiliyorsunuz?

Soru: Bu bina sizce hangi amaçla kullanılıyordu?

Öğrenciler, binaların ne için kullanılmış olabileceği (örneğin, kalın dış duvarların güvenlik için, avludaki caminin ibadet maksatlı kullanıldığı gibi) hakkında çeşitli fikirler üretmelidir. Binanın tüm kullanış biçimlerini içeren bir liste hazırlamalıdırlar.

Hanların ticaret yolları üzerinde konaklama mekanları, bir nevi oteller olduğunu (önceden bilmiyorlarsa) açıklayıp, bu binaların temel özelliklerini vurgulayarak aktiviteye geçiniz.

Aktivite

*Öğrencilere **Öğrenci Kaynağı 4.4**`ü dikkatle okumalarını söyleyiniz. Bu kaynakta, Osmanlı dönemindeki Hanlarda ne tür kişiler bulabileceğimiz hakkında bilgi veren -aşağıdakiler gibi- kelime ve ifadelerin altını çizmelerini isteyiniz:*

- *ziyaretçiler*
- *gezginler*
- *kumarcılar*
- *tüccarlar*
- *kumaşçılar.*

*Öğrencilerden, SADECE **Öğrenci Kaynağı 4.4**'deki bilgileri kullanarak, Osmanlı dönemi Hanlarında bulabileceğimiz bir kişinin kaba taslak bir resmini çizmelerini isteyiniz.*

Soru: Bu kişi hakkında kesin olan ne **söyleyebiliriz**?

Soru: Bu kişi hakkında neler **söyleyemeyiz**?
Öğrenciler pek çok fikir üretebilirler. Figürün dini veya milliyeti hakkında kesin bir şey söyleyemeyiz. Bu kişi, herhangi bir din veya milliyetten olabilir.

*Şimdi öğrencilere, kendi çizimlerine detaylar (**Öğrenci Kaynağı 4.4**'te bulamayacağımız türde detaylar) ekleyerek figürlerini "kişiselleştirmek" için 5 dakika veriniz. Öğrencilerin, kişiselleştirdikleri karakterlerin kim olduğu, nereden geldiği, kaç yaşında olduğu, Han'da ne yaptığı ve benzerine karar vermeleri gerekir.*

Bunun ardından öğrencilerin, çizdikleri karakterleri - tercihen önce ikili gruplar halinde daha sonra da bu grupların birbirleriyle- karşılaştırmalarını isteyiniz. Çeşitli insan karakterleri ortaya çıkacaktır; çünkü sınıftaki herkes farklı insanlar çizmiştir.

Şimdi öğrencilerin birbirlerinin karakterlerini nasıl buldukları üzerine tartışacakları bir ortam yaratınız.

Soru: Tüm bu farklı karakterler Han'a ne katmıştır?
Öğrencilerin, tüm bu farklı karakterlerin Han'a ne kattığını tartışmaları gerekir. İkişerli gruplar halinde, Han'ı özetleyen tek bir kelime (örneğin ticaret) bulmaya çalışmalarını isteyiniz.

Soru: Karakterlerin ne gibi ortak özellikleri bulunmaktadır?
*Öğrenciler, Han'daki karakterlerin bütün ortak özelliklerini yazmalıdırlar. **Öğrenci Kaynağı 4.4**'e ve daha önce hazırlamış oldukları Han'ın kullanış amaçları listesine tekrar bakmalarını isteyiniz. Karakterler için neyin önemli oduğunu düşünmelidirler. Örnegin:*

- Nelerden korkuyor olabilecekleri (kalın duvarlar, haydutlardan veya soyguncularden korktuklarını gösteriyor olabilir)
- Beklentilerinin neler olduğu
- Han'a nasıl gittikleri
- Yolculuklarının nasıl geçtiği (yollar, ulaşım araçları, iletişim)

Sonuç

Dersi, binaların geçmişteki insanlar ile onların ilişkileri hakkında neler anlatabileceği hakkında öğrencilerin düşünmesini isteyerek bitiriniz. Bunun için, aşağıdaki cümlelerden birini "seçmelerini ve geliştirmelerini" isteyiniz:

- Binalar, insanlar için neyin önemli olduğunu anlatır.
- Binalar, insanların onları nasıl kullandığını gösterir.
- Binalar, her şeyin zaman içinde nasıl değiştiğini anlatır.
- Binalar, insanların ortak noktalarının ne olduğunu gösterir.
- Binalar, insanların ilişkileri hakkında fikir verir.

"Seç ve geliştir" aktivitesinde öğrenciler, yukarıdaki ifadelerden birini seçmek ve onu geliştirmek için çalışacaklardır.

Öğrencilerden son olarak, seçmiş oldukları ifadeyi (tüm sınıfın tek bir ifade üzerinde çalışması da istenebilir), bu kez, tüm ders dizisinin genel 'araştırma sorusu'nu dikkate alarak, geliştirmelerini isteyiniz. "Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin hikayesini anlatmak niçin zordur?" şeklindeki genel araştırma sorumuzu hatırlatın. Öğrencilerin, bu soruyu dikkate alarak, Osmanlı Kıbrısı hakkında büyük bir hikaye anlatmaya yönelik çabalarımızda binaların kaynak olarak kullanılmasının avantajları veya dezavantajlarıyla ilgili ciddi ve ihtiyatlı bir ifade geliştirmeleri istenmektedir. Örneğin, nihai ifade şöyle olabilir:

Binalar, Osmanlı Kıbrısı'ndaki insanların ortak yönlerinin ne olduğuyla ilgili bir hikayeyi desteklemek için kullanılabilir.

Ya da şöyle olabilir:

Kıbrıs'taki binalar, farklı insanlar arasındaki ilişki çeşitleri hakkında bize fikir verebilir. Bu temaslar oldukça çeşitlidir. Bunların tamamını uygun bir şekilde özetlemek zordur. Bunun için, birçok binaya bakmamız ve bunları diğer kaynaklarla ilişkilendirmemiz gerekecektir.

Öğrenci Kaynakları 4.1

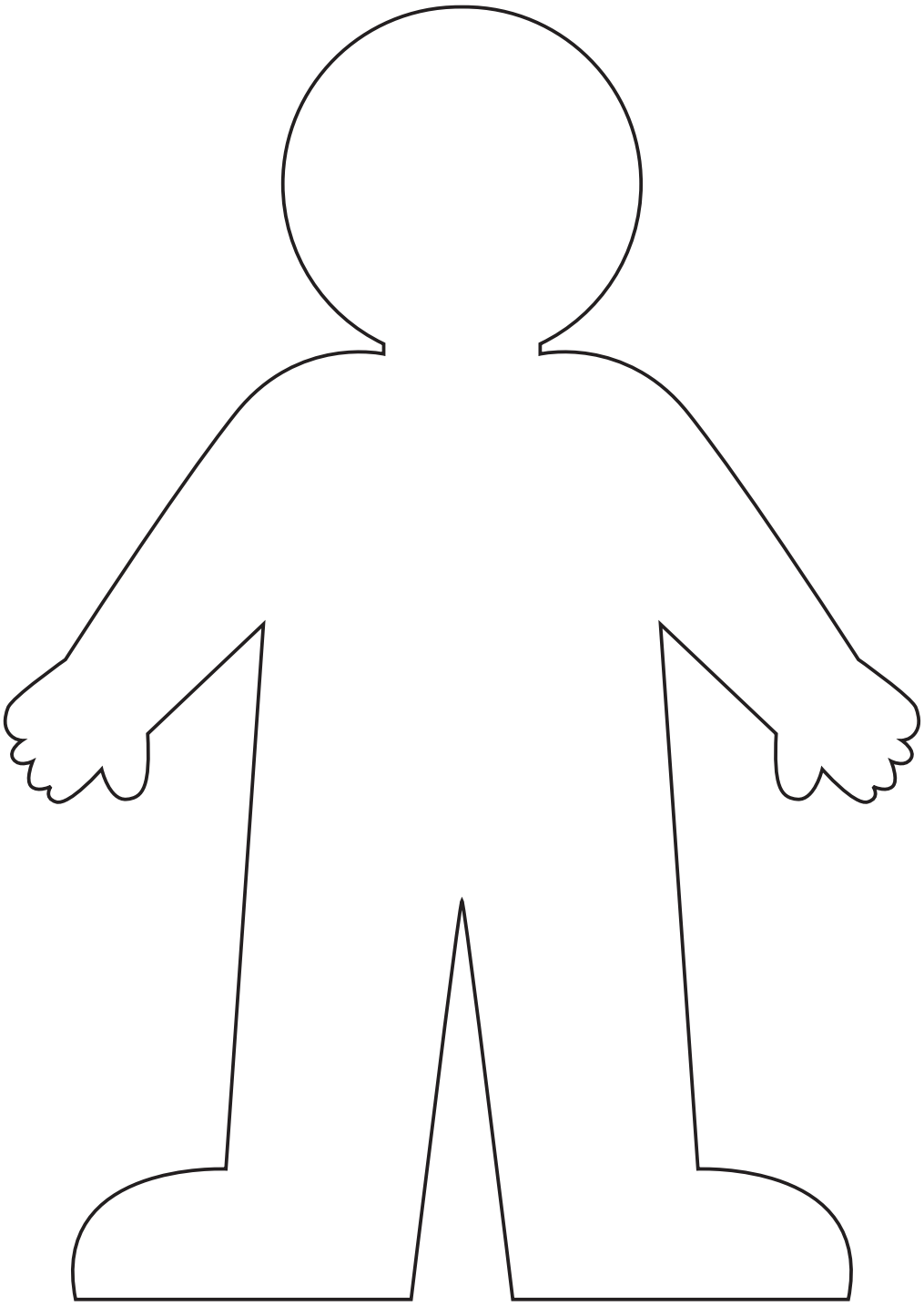

Öğrenci Kaynakları 4.2

Öğrenci Kaynakları 4.3

Resim 2: **Kumarcılar Hanı.** 17. yüzyılın sonlarında Lefkoşa'da inşa edilen bu küçük Han, kemerli bir girişe sahiptir. Buradan iç avluya ulaşılır. İç avluda 56 tane oda vardır. Kumarcılar Hanı adını, burada sık sık buluşup kumar oynayan kumarcılardan almıştır.

Resim 3: **Büyük Han**. Adından da anlaşılacağı gibi Lefkoşa'nın en büyük hanı idi. Ada'nın ilk Osmanlı valisi tarafından 1572 senesinde inşa ettirilmiştir. İki katlı çok güzel bir taş binadır. İçinde küçük bir camii bulunan orta avlunun etrafında inşa edilmiştir.

Öğrenci Kaynağı 4.4

Modern bir tarihçi, hanların fonksiyonları ile buradaki aktiviteleri şöyle anlatmaktadır:

Öküz arabaları ve hayvanlarla diğer kasaba ve köylerden (Lefkoşa'ya) gelen ziyaretçiler, hanlarda dinlenirlerdi. Buralarda, ahır ve dinlenmek için odalar vardı. Lefkoşa'nın çok sayıdaki hanı, Ada çapında meşhurdu. Birçok han ismini, buraları sıklıkla kullanan müşterilerden almıştır: Kumarcılar Hanı, Tüccar Hanı, Kumaşçılar Hanı gibi.

Michaelidi, M.A. (1985). *Chora, the Old Nicosia,* Lefkoşa: Theopress Printing, s. 79.

Ders Planı 5: Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin hikayesini nasıl oluşturabiliriz? Böyle bir hikaye anlatmak niçin zordur?

ARAŞTIRMA SORUSU: Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin hikayesini anlatmak niçin zordur?

Ders Odağı: Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin hikayesini nasıl oluşturabiliriz? Böyle bir hikaye anlatmak niçin zordur?

Giriş:

Bu derste öğrenciler, Kıbrıs'ın Osmanlı dönemiyle ilgili tek ve nihai bir hikaye anlatmaya çalışmanın nasıl imkansız olduğunu göreceklerdir. Bu, Osmanlı Kıbrısı'nın hikayesini anlatmaya çalışamayacağımız veya çalışmamamız gerektiği anlamına gelmez. Sadece şu anlama gelir: Çok çeşitli hikayeler olup, bunlar, bizim (veya tarihçilerin) neyi bulup ortaya çıkarmaya çalıştığımıza, dayandığımız kaynaklara ve bu kaynaklara sorduğumuz sorulara bağlı olarak değişmektedir. Öğrencilerden, Osmanlı Kıbrısı'nı bir bütün olarak düşünme çabasının zorluğunu yakalamanın bir yolu olarak kaleydoskop metaforu hakkında düşünmelerini isteyiniz. Öğrencilerin bu metaforu anlayabilmeleri açısından, sınıfa bir kaleydoskop getirmek iyi bir fikir olacaktır. Sonunda ise öğrenciler, özel bir "Osmanlı Kıbrısı kaleydoskopuna" yerleştirmek üzere bazı kelime ve resimler seçeceklerdir. Bu hayali kaleydoskop, başkalarının, Osmanlı Kıbrısı'nın zenginliği ile karmaşıklığını ve bununla beraber onu anlayıp yorumlamada bilinmeyen, daha ileri ve yeni olasılıkları görmelerine yardımcı olması amacıyla tasarlanacaktır.

Dersin Amaçları:

Bu dersin sonunda öğrenciler:

- Osmanlı Kıbrısı hakkında tek bir hikaye anlatmanın neden zor olduğunu açıklayabilecekler,
- Osmanlı Kıbrısı hakkında bazı genellemeler yapabilecek ve bunu gerekçelendirebilecekler,
- Osmanlı Kıbrısı'nın karmaşıklığını gösteren yaratıcı yöntemler keşfedebileceklerdir.

Öğretme ve Öğrenme Kaynakları:

Öğrenci Kaynağı 5.1 (Kıbrıs'ta Osmanlı dönemiyle ilgili seçilmiş resimler)

Öğrenci Kaynağı 5.2 (Cümle başlangıçları)

Bir Kaleydoskop

Öğrenci Kaynağı 5.3 (Kaleydoskop diyagramı)

Kaynakların Mantıksal Temeli:

5.1 Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin daha büyük bir hikayesinin nasıl anlatılabileceği konusunu sorunsallaştırmalarına yardımcı olur.

5.2 öğrencilere, Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin daha büyük bir hikayesini anlatmanın neden zor olduğunu açıklamalarına yardımcı olur. Kaleydoskop, Kıbrıs'ın "büyük" hikayesi için şöyle bir metafor sağlar : bütün, birçok parçadan meydana gelmekle birlikte, zaman içinde değişir de.

5.3 öğrencilerin, Osmanlı Kıbrısı hakkında genelleme yapma ve bir araya getirildiğinde daha büyük bir hikaye anlatabilecek küçük hikayeler seçerek genelleme türleri üzerinde düşünme olanağı sağlar.

Başlangıç

*Bu aktivitenin amacı, Osmanlı dönemi Kıbrısı'nın hikayesini sadece tek bir resimle özetlemenin zor olduğunu öğrencilere göstermektir. Öğrenciler kendi seçimleri üzerinde durdukça, seçmiş oldukları resmin, Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin **bütün** hikayesini ne derece özetleyebildiği konusunda onlarla tartışınız. Bu, daha fazla düşünmelerini sağlayacaktır.*

*Öğrencilere, **Öğrenci Kaynağı 5.1**'in birer kopyasını dağıtınız. Onlara Resim Uzmanı rolü veriniz.*

Belirtiniz: Bir tarihçinin Osmanlı dönemi Kıbrısı hakkında bir kitap yazıyor olduğunu hayal edin. Sizden, onun resim uzmanları olarak kitabının kapağı

için bir resim seçmenizi istiyor. Resmin Osmanlı dönemi Kıbrısı'nın hikayesini özetleyecek bir resim olması gerektiğini de söylemiş olsun. Hangi resmin kullanılması gerektiği konusunda arkadaşınızla beraber karar vermek için beş dakikanız var. Dikkat edin, bu göründüğü kadar kolay değildir! Hatırlayın: Seçeceğiniz resmin Osmanlı Kıbrısı'nın **bütün** hikayesini anlatması gerekiyor! Osmanlı Kıbrısı hakkındaki her şeyi en iyi anlatabilecek bir resim olmalıdır. Dikkatlice düşünün! Zira, yapmış olduğunuz seçimi, diğer resim uzmanları karşısında savunmak zorunda kalacaksınız.

Genel Değerlendirme

Soru: Hangi resmi seçtiniz? Niçin?

*Öğrencilerin seçimlerini tartışınız. Örneğin, ... evet ama, bu, **GERÇEKTEN BÜTÜN** hikayeyi özetler mi? Hikayenin hangi kısımlarını **ANLATMIYOR**? Öğrencileri, birbirlerinin seçimlerini tartışmaları yönünde teşvik ediniz.*

Soru: Evet ama, gerçekten Osmanlı Kıbrısı'nın hikayesini tek bir resimle anlatabilir miyiz? Öğrencilerin bunu yanıtlamalarını bekleyip, "Niçin anlatamayız?" sorusunu sorunuz.

*Öğrencilerin, "Hayır bunu yapamayız; çünkü Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin hikayesi çok karmaşıktır" çıkarsamasında bulunmalarını sağlayınız. Gerçekte, tek bir büyük hikaye yoktur. Kıbrıs'ta Osmanlı döneminin bütünüyle ilgili bir çok değişik hikayeler vardır. Bunlar, zorunlu olarak birbiriyle **çatışan** hikayeler olmayıp (bazıları çatışabilir de), sadece, sorulmuş farklı soruların yanıtlanmasıyla oluşturulmuş farklı hikaye çeşitleridir. Bunun neden böyle olduğu hakkında öğrencilerin düşüncelerini paylaşmalarını isteyiniz. Üstelik, aynı resme dayanarak, farklı mesajlar veren birçok farklı hikayeler de oluşturulabilir.*

Ayrıca, yaşça daha büyük, kavrayabilecek ve ilgili öğrencilere bazı kişilerin dönemin isimlendirilmesi konusunda bile uzlaşmakta zorlandıklarını söyleyebilir, bunu onlarla tartışabilirsiniz. Örneğin, bazıları dönemi "Osmanlı Kıbrısı", bazıları ise "Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi" şeklinde adlandırmaktadır.

Aktivite

Açıklayınız: Öyle görülüyor ki, tarihçimizin isteği çok da anlamlı değil! Tarihçimizi biraz eğitmenin zamanı geldi. Kıbrıs'ın bu döneminin hikayesini sadece tek resimle anlatmanın niçin çok zor olduğunu ona açıklamamız gerekecek. Tarihçiye bir mektup yazarak, bu dönemde yaşananlar ile dönemin gelişmelerinin tek bir resimle anlatılamayacak kadar karmaşık olduğunu açıklayacağız.

Mektubunuzda, **geçmiş beş derste keşfettiğimiz herşeyi** dikkate almanız gerekecektir: Farklı hikaye çeşitleri, kaynaklarla ilgili sorabileceğimiz farklı soru çeşitleri (Örneğin, İlişkiler hakkında mı yoksa gündelik yaşam veya politika hakkında mı bilgi edinmeye çalışıyoruz? Bir değişim hikayesi mi yoksa bir süreklilik hikayesi mi arıyoruz? Yoksa her ikisini mi?) gibi.

*Mektuplarını yazmak üzere öğrencilere **Öğrenci Kaynağı 5.2**'den birer kopya veriniz.*

Ara Geçiş

Açıklayınız: Osmanlı Kıbrısı'nın hikayesini sadece **tek** resimle anatamazsak, bu, Osmanlı Kıbrısı'nın hikayesini **hiç** bir şekilde anlatamayız anlamına mı gelmektedir? Yoksa sadece konuya **bakış** açımızı mı değiştirmeliyiz ?

Öğrencilere bir kaleydoskop gösterin. Öğrencilerin birinden ön tarafa gelerek buna bakmasını ve görebileceklerini tarif etmesini isteyin. Kaleydoskopu çevirip, öğrencilerden, görebilecekleri şeylerin nasıl değişebileceğini anlatmalarını isteyin. Kaleydoskopu bir kez daha çevirerek, gördüklerinin nasıl yeniden değiştiğini anlatmalarını isteyin. Bu alıştırmanın, birkaç öğrenci grubu tarafından daha tekrarlanmasına olanak tanıyın.

*Açıklayınız (Not: Bu, çok dikkatli ve ciddi davranmanız gereken bir andır. **Tüm ders dizisi içindeki en önemli an olup,** öğretmen olarak sizin düşünce şekliniz ile heyecanınızı bulaşıcı hale getirmeniz gerekecektir.):* Bu kaleydoskop, Kıbrıs'ın üzerinde çalışıyor olduğumuz dönemi hakkında beni düşündürdü. Kaleydoskopta gördüğümüz "büyük resim" bir çok küçük parçadan oluşmaktadır. Bunlara farklı açılardan veya farklı yönlerden baktığımızda sürekli olarak yer değiştirip, değiştiklerini görürüz. Kaleydoskop fikrinin, Kıbrıs'ta Osmanlılar dönemi hakkında daha büyük bir hikaye anlatmamıza nasıl yardımcı olabileceğini düşünüyorum. Merak ediyorum, acaba ... olabilir mi?

Öğrencilerle tartışırken ve önceki derslerden çıkarımlar yaparken, bu kaleydoskop çevirme fikrini, tarih kurgulama ile yorumlamada bir metafor olarak geliştirin. Aşağıdakilere benzer şeyleri öğrencilerinize söyleyebilirsiniz; ancak bu fikirleri mümkün mertebe önce onların ortaya koymasını sağlamaya çalışın:

Süreç üzerinde, kaleydoskopu çevirme veya kaç kez çevireceğimize kendimiz karar verecek ölçüde, az ya da çok bir kontrole sahibiz. Aynı şekilde tarihçiler de hangi kaynaklara bakacaklarına, ne tür bir soruya yanıt arayacaklarına kendileri karar verebilir ve bunlardan elde ettikleri kanıtlara dayalı mantıki hükümler verebilir, genellemeler yapmaya çalışabilirler. Ancak, kaleydoskopta olduğu gibi, nihai "resmin" ne olacağından emin olamayız. Sadece, daha iyi sorular sorular sorabilir ve **desteklendiği kadar karşı da çıkılan** ilk "resim" veya başlangıç fikrimiz lehine veya aleyhine olabilecek daha ileri kaynak araştırması yapabiliriz. Nihai resim veya hikayenin göründüğü şekil her zaman bizi şaşırtacaktır. Kaleydoskopun yeniden çevrilmesi, kaynaklara yeni bir soru sormak gibidir – çeşitlilikle ilgili bir sorunun karşısında değişimle ilgili bir soru; kültürle ilgili bir sorunun karşısında politika ile ilgili bir soru olması gibi.

Ayrıca hikayenin, başlangıçtaki düşüncelerimize meydan okuyabilecek aydınlatıcı yeni kanıtlar geldikçe veya başkaları yeni bakış açıları ile analizler sundukça, daha çok çevrimler (biz veya başkaları tarafından yapılan) sonucunda, kaleydoskop gibi değişmeye devam etmesine hazırlıklı olmak zorundayız.
İşte bu yüzdendir ki, önemli bir iş olarak tarih yapmak hiç bir zaman bitmeyecektir. Ve yine bu yüzdendir ki, hepimizi ilgilendirmek zorundadır.

Aktivite

Açıklayınız: Şimdi, Osmanlı Kıbrısı hakkında daha büyük bir hikaye anlatmamıza yardımcı olup olmadığını görmek için kendi kaleydoskopunuzu **(Öğrenci Kaynağı 5.3)** oluşturacaksınız. Bundan önceki dört derste gördüğümüz çeşitli hikayeler arasından sekiz tane "küçük" hikaye seçeceksiniz. Bu küçük hikayeler, **bir araya getirildiğinde,** daha büyük bir hikaye anlatmamızı sağlayabilecek nitelikte olanlar arasından seçilmelidir. Dolayısıyla, burada önemli olan küçük hikayeler koleksiyonudur. Bu size, Osmanlı Kıbrısı'nın karmaşıklığını hem gösterecek hem de başkalarına gösterebilmenize olanak sağlayacaktır. Bir araya getirildiklerinde daha "büyük" bir hikayeye dönüştürülebilecek "küçük hikayeler" bulunuz.

Ayrıca, Osmanlı Kıbrısı'nın büyük hikayesini en iyi şekilde özetleyen beş kelime seçiniz. Bu, Osmanlı hakkında geçerli bir **genellemeye** ulaşabilmek için ortaya koyacağınız çabayı gösterecektir. *Öğrencilerinize, kaleydoskoplarına hangi resim ve kelimeleri dahil edeceklerini planlamaları için süre veriniz. Bununla ilgili olarak dikkatlice düşünmeleri gerektiğini vurgulayınız.*

Sonuç

Öğrencilerden kaleydoskoplarına dahil etmek istedikleri resim ve kelimelerle ilgili düşüncelerini paylaşmalarını isteyiniz. Bu, öğrencilerin yazılı düşüncelerini duvara iliştirerek ve birbirlerinin düşüncelerini okumak için sınıfta dolaşmalarına izin vererek yapılabilir. Arkadaşlarının kaleydoskopları hakkında soru sormak istediklerinde, bunu bir yapışkanlı kağıda yazarak ilgili yerin yanına iliştirebilirler. Bunlara bakarak öğrenciler, kaleydoskoplarını revize edebileceklerdir. Hiçbir tarihçinin çalışmasının nihai olmadığı ve her zaman başkalarınca değiştirilmeye ve irdelenmeye açık olduğu gibi, öğrencilerin kaleydoskoplarının da geçici olduğunun vurgulanması çok önemlidir. Şöyle ki :
"Osmanlı Kıbrısı kaleydoskoplarımızı" ortak, zor ve önemli bir iş olan **tarihsel** hikayeler oluşturma çalışmasının bir parçası olarak kendimize ve başkalarına sunuyoruz. **Bu, bizim şu anki katkımızdır. Başkaları -öğrenciler ile tarihçiler– kaynaklara yeni ve farklı sorular sordukça veya yeni kaynaklar ortaya çıktıkça hikayeyi daha da geliştireceklerdir.**

Öğrenciler, Osmanlı Kıbrısı hakkında yeni şeyler bulmaya yönelik sürekli çabaların heyecanını yaşamaya devam etsinler ve gelecekte kendilerinin veya tarihçilerin su yüzüne çıkaracağı her türlü olasılığa açık olsunlar.

Ev Ödevi

Öğrenciler kaleydoskop diyagramını tamamlayacaklar; ayrıca kendi resim ve kelime seçimlerini açıklayıp, savunacakları bir paragraf yazacaklardır.

Öğrenci Kaynakları 5.1

Osmanlı dönemi Kıbrısı'ndan kesitler gösteren bazı resimler.

Resim 4: **Çekirge.** Çekirge, sürüler halinde uzun mesafeler uçabilen bir tür böcek çeşitidir. Ekili alanlara bir anda üşüşüp ekinleri yok edebildiklerinden, tarım ürünleri için büyük bir tehlikedirler. Geçmiş yüzyıllarda çekirge sürüleri Kıbrıs'ı sık sık istila ederlerdi.

Resim 5: **Kuyubaşındaki Kadınlar.** Su kuyuları evlerin avlusunda ve meydanlarda bulunmaktaydı. Erkeklerin tarla dönüşü sırasında genç kadınların testilerini su doldurdukları derin su kuyuları. Su kuyuları, genç kadın ve erkeklerin buluşup gündelik konular hakkında konuştukları yerlerdi.

Kıbrıs'ı 1878 yılında ziyaret eden İngiliz seyyah John Thomson tarafından çekilmiş bir fotoğraf. Thomson, J. (1879). Through Cyprus with a Camera in the Autumn of 1878, cilt 1, Londra.

Resim 4: **Mehmet Kamil Paşa**, 1833'te Lefkoşa'da doğmuş Kıbrıslı Türk Kökenli bir Osmanlı devlet adamıydı. Kıbrıs da dahil olmak üzere Osmanlı devletinin çeşitli bölgelerinde birçok görevlerde bulunduktan sonra, 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyılın başlarında dört kez sadrazamlık yaptı. Kamil Paşa, 1913'te vefat etmiştir. Mezarı Lefkoşa'da Arab Ahmet Paşa Cami avlusundadır.

Resim 7: **Sofronios III,** 1865-1900 yılları arasında Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu idi. Başpiskoposluğu'nun 13 yılını Osmanlı, 12 yılını da İngiliz dönemlerinde geçirdi.

Resim 8: **Telgraf Makinesi.** Osmanlılar, haberleşme alanında devrim sayılan bu aracı ilk kez Kırım Savaşı sırasında, 1855 senesinde kullandılar. Kıbrıs'a ilk telgraf hattını, 1872'de çektiler.

Resim 9: **Yerli Öküz Arabası.** Kıbrıslı usta bir arabacı. Kıbrıs'a özgü sert keresteden yapılan arabalar, Kıbrıs öküzleri tarafından çekilmekteydi. Araba ile öküz, saban sürme ve harmanlama işinde kullanılmaktaydı.

Kıbrıs'ı 1878 yılında ziyaret eden İngiliz seyyah John Thomson tarafından çekilmiş bir fotoğraf. Thomson, J. (1879). Through Cyprus with a Camera in the Autumn of 1878, cilt 1, Londra.

Resim 10: **Büyük Han.** Adından da anlaşılacağı üzere Lefkoşa'nın en büyük hanı idi. Kıbrıs'ın ilk valisi tarafından 1572 senesinde inşa ettirilmiştir. İki katlı çok güzel bir taş binadır. İçinde küçük bir camii bulunan orta avlunun etrafında inşa edilmiştir.

Resim 11: **Ömeriye Hamamları.** Lefkoşa'nın fetihinden sonra Lala Mustafa Paşa tarafından inşa ettirilen Ömeriye Hamamları, Ömeriye Cami'nin yanında yer almaktadır. Geç 16. yüzyıl Osmanlı hamamlarının tipik bir örneğidir.

Resim 12: **Mağusa'daki Aziz Nikola Kilisesi/Lala Mustafa Paşa Cami.** Lüzinyanlar tarafından 14. yüzyılda gotik tarzda inşa edilen bu katedral, gotik mimarinin en iyi örneklerinden biridir. Kudüs Kralı burada taç giymekteydi. Kilise 1571'de Osmanlı kuşatması ile 1735'deki depremden hasar gördü. Osmanlı fethiyle birlikte cami'ye çevrildi. Osmanlılar döneminde Küçük Ayasofya, Mağusa Ayasofyası veya Büyük Camii olarak bilinmekteydi. 1954 senesinde Kıbrıslı Türk yetkililer, caminin adını Lala Mustafa Paşa Cami olarak değiştirdiler.

Resim 13: **Aziz Sava Kilisesi** Lüzinyan döneminde inşa edilmiş olup, Osmanlı döneminde yenilenerek genişletilmiştir. 19.yüzyıldan kalma enfes bir oyma ikonalığa sahiptir.

Öğrenci Kaynağı 5.2

Tarihçiye mektubunuzu yazmanızda size yardımcı olmak üzere aşağıdaki paragraf başlangıçlarını kullanınız. Osmanlı Kıbrısı hakkında beş ders boyunca öğrendiklerinizden de yararlanmaya çalışınız.

Sevgili Tarihçi,

Üzülerek söylemek durumundayım ki, Osmanlı Kıbrısı'nın hikayesini özetlemek için kitabınızın ön yüzünde sadece tek bir resim kullanma fikriniz çok da iyi bir fikir değil. Bu böyle çünkü...

Üstelik, ...

Diğer bir sorun ise .....

Daha iyi bir fikir şu olabilirdi .....

Saygılarımla,

Öğrenci Kaynağı 5.3

Bundan önceki dört derste yaptığımız aktivitelerden, bir araya getirildiğinde, Osmanlı Kıbrısı hakkında daha büyük bir hikaye oluşturabilecek sekiz küçük hikaye seçiniz. Şunlar hakkında düşünün:

- **Kimin** hikayelerini anlatıyorsunuz?
- **Ne** tür hikayeler anlatıyorsunuz?
- Osmanlı Kıbrısı'nın **hangi döneminin** hikayesini anlatıyorsunuz?

Aşağıdaki altıgenler içine her bir küçük hikayeyi anlatan birer resim çiziniz. Resimlerinizde Osmanlı Kıbrısı hakkında anlattığınız küçük hikayeleri temsil eden kelimeleri ise kenarlarda bulunan küçük üçgenler içerisine yazınız. Bir bütün olarak Osmanlı Kıbrısı'nın "büyük" hikayesini en iyi şekilde özetlediğini düşündüğünüz beş kelime seçip, bunları büyük harflerle ortadaki altıgen içine yazınız.

değişim	ıslahat	çeşitlilik	benzerlik	karmaşıklık
bölünmüş	birleşik	işbirliği	basitlik	farklılık
çöküş	bağlantılar	gelişme	değişmez	dönüşüm
evrim	süreklilik	başkaldırı	değişiklik	düzenli
dostluk	ittifaklar	uyum	devrim	çatışma

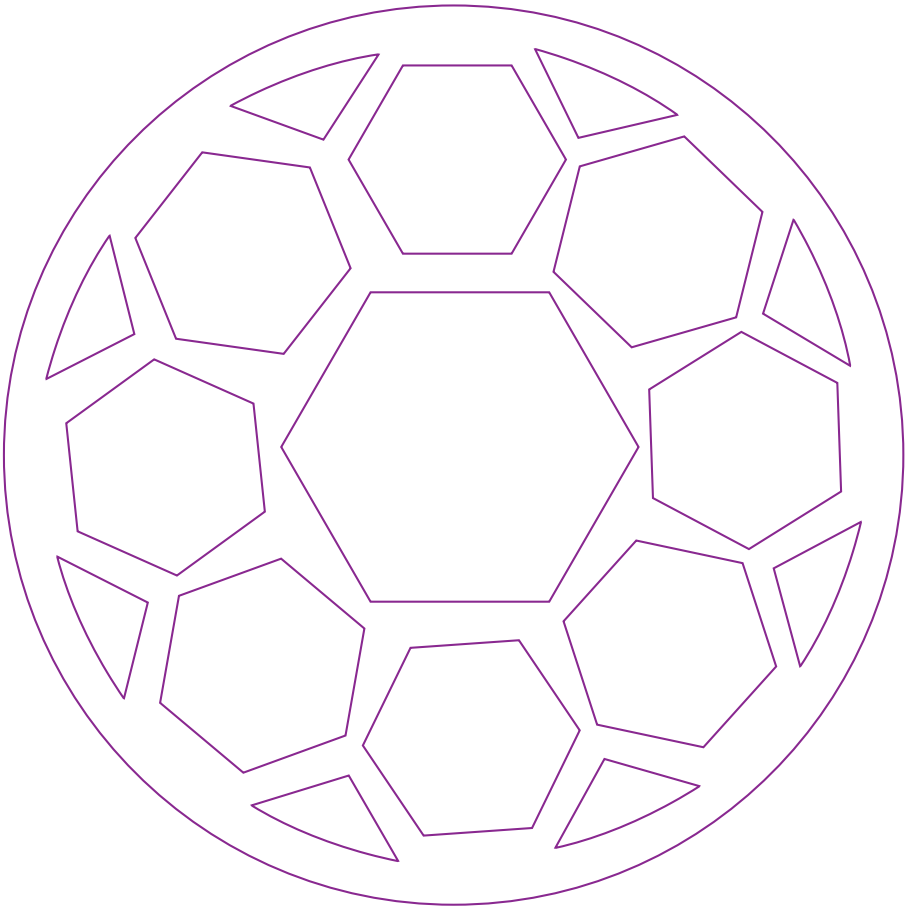

Kaynakça

A. Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi

Alastos, D. (1955). *Cyprus in History [Tarihte Kıbrıs],* Londra: Zeno.

Αλεξάνδρου, Α. (1995). *Η εκκλησία της Κύπρου κατά την διάρκεια των δύο πρώτων αιώνων της οθωμανικής κυριαρχίας. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.* [Alexandou, A. (1995). Osmanlı Yönetiminin İlk İki Yüzyılı sırasında Kıbrıs Kilisesi 1571-1767. Selanik: Selanik Aristoteles Universitesi].

Bağışkan, T. (2005). *Kıbrıs'ta Osmanlı-Türk Eserleri.* Lefkoşa: Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayınları.

Bağışkan, T. (2009). *Ottoman, Islamic, and Islamised Monuments in Cyprus* [Kıbrıs'ta Osmanlı, İslam ve İslamlaşmış Eserler], Lefkoşa: Kıbrıs Türk Eğitim Vakfı.

Bartley, B. ve Bourdillon, P. (1993). *Medieval Islam* [Ortaçağ İslamı], Londra: Hodder Arnold H&S.

Beckingham, C.F. (1957). 'The Turks Of Cyprus' [Kıbrıs Türkleri], *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, 87* (2), 165-174.

Beratlı, N. (1993). *Kıbrıslı Türklerin Tarihi. 1. Kitap,* Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Beratlı, N. (1995). *Kıbrıslı Türklerin Tarihi. 2. Kitap,* Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Beratlı, N. (1999). *Kıbrıslı Türklerin Tarihi. 3. Kitap,* Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Cassia, P. S. (1986). 'Religion, Politics and Ethnicity in Cyprus during the Turkocratia (1571-1878)' [Türk Döneminde Kıbrıs'ta din, siyaset ve etnisite (1571-1878)], *Archive Europ. Sociol,* XXVII, ss. 3-28.

Çevikel, N. (2000). *Kıbrıs Eyaleti: Yönetim, Kilise, Ayan ve Halk (1750-1800),* Gazimağusa: DAÜ Basımevi.

Clogg, R. (1982). ' The Greek *Millet* in the Ottoman Empire'[Osmanlı İmparatorluğu'nda Rum *Milleti*], *Christians and Jewish in the Ottoman Empire I.* [Osmanlı İmparatorluğu'nda Hıristiyanlar ve Yahudiler], Ed. B. Braude ve B.Lewis, 185-207, New York: Holmes & Meir Publishers.

Cobham, C. D. (1969). *Excerpta Cypria: Materials for a History of Cyprus.* [Kıbrıs Yazıları: Kıbrıs Tarihi İçin Kaynaklar], New York: Kraus Reprint.

Culpin, D.C. ve Macdonald, F. (1995). *Collins History Connections 1. Medieval Realms 1066- 1500, The World of Islam* [Collins Tarih Bağlantıları 1. Ortaçağ Krallıkları 1066-1500, İslam Dünyası], Londra: Collins Educational.

Davison, R. (1953-1954). 'Turkish Attitudes Concerning Christian-Muslim Equality in the Nineteenth Century' [Ondokuzuncu Yüzyılda Hıristiyan-Müslüman Eşitliğine Yönelik Türklerin Tutumları], *American Historical Review,* LIX, 845-864.

Davison, R. (1990). *Essays in Ottoman and Turkish History, 1774-1923. The Impact of the West [Osmanlı ve Türk Tarihi Üzerine Yazılar, 1774-1923. Batı Etkisi]*, Austin: University of Texas.

Davison, R. (1997). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Reform, I-II.* Çev. O. Akınhay, İstanbul: Papirüs Yayınları.

Duckworth, H.T.F. (1900). *The Church of Cyprus* [Kıbrıs Kilisesi], Londra: Society For Promoting Christian Knowledge.

Engelhardt, E.P. (1999). *Tanzimat ve Türkiye.* Türkçeye çeviren: Ali Reşad. Istanbul: Kaktüs Yayınları.

Erdoğru, M. A. (2008, 2009). *Kıbrıs'ta Osmanlılar I-II.* Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Fedai, H. (1997). *Fethiyye-i Cezire-i Kıbrıs.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Παυλίδης, A. (1995). *Η Κύπρος ανά τους αιώνες.Τομ.3.* Λευκωσία: Φιλόκυπρος. [Pavlides, A. (1995). Çağlar Boyunca Kıbrıs, cilt.3. Lefkoşa: Philokypros].

Gazioğlu, A.C. (1990). *The Turks In Cyprus. A Province of the Ottoman Empire (1571-1878)* [Kıbrıs'ta Türkler. Osmanlı İmparatorluğu'nun Bir Eyaleti (1571-1878)], Londra: K. Rüstem and Brother.

Gazioğlu, A.C. (2000). *Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878).* Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.

Given, M. ve Hadjianastasis, M. (2010). Landholding and Landscape in Ottoman Cyprus. [Osmanlı Kıbrısı'nda Toprak Mülkiyeti ve Peyzajı]. Byzantine and Modern Greek Studies, 34 (1), 38-60:
http://bham.academia.edu/MariosHadjianastasis/Papers/287526/Landholding_and_Landscape_In_Ottoman_Cyprus. Last accessed 10th April 2011.

Great Cypriot Encyclopedia [Büyük Kıbrıs Ansiklopedisi], Cilt. 13 (1995), Lefkoşa: Filokypros.

Gürkan, H. (1996a). *Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa.* Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Gürkan, H. (1996b). *Bir Zamanlar Kıbrıs'ta.* Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Gürkan, H. (2006). *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar.* Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.

Hackett, J. (1901). *A History of the Orthodox Church of Cyprus* [Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Tarihi], Londra: Methuen & Co.

Hadjigavriel-Looizou, L. (2009). *A guide to history of Nicosia: through the Leventis municipal museum* [Leventis Belediye Müzesi ile Lefkoşa Tarihi Rehberi], Lefkoşa: Leventis Belediye Müzesi.

Χατζιωάννου, K. (1997). *Η καταγωγή των Τουρκοκυπρίων και το κυπριακό.* Λευκωσία: Κ.Επιφανίου. [Hadjioannou, K. (1997). Kıbrıslı Türklerin Kökeni ve Kıbrıs Sorunu, Lefkoşa: K. Epiphaniou].

Hill, G. F. Sir. (1952). *A History of Cyprus, IV. The Ottoman Province. The British Colony, 1571-1948* [Kıbrıs Tarihi, IV. Osmanlı Eyaleti, Britanya Kolonisi, 1571-1948], Cambridge: University Press.

Ιστορία της Κύπρου, Μεσαιωνική και Σύγχρονη (1999). Nicosia: Department of [Educational] Program Development [*Kıbrıs Tarihi, Ortaçağ ve Yakınçağ.* Lefkoşa: Eğitim Programı Geliştirme Birimi]. History of Cyprus, Vol. B´ [Kıbrıs Tarihi, Cilt. B'] (2010), Lefkoşa: ODYSSEIA LTD.

Ιστορία της Κύπρου για το Γυμνάσιο (2002). [Liseler için Kıbrıs Tarihi]. Lefkoşa: Eğitim Programları Geliştirme Dairesi. History of Cyprus, Vol. B´ (2010).[Kıbrıs Tarihi, Cilt 2] Lefkoşa: ODYSSEIA LTD.

Hitchens, C. (1989). *Hostage to History: Cyprus from the Ottomans to Kissinger* [Tarihin rehini: Osmanlılardan Kissinger'e Kıbrıs], New York: Farrar, Strauss & Giroux.

İnalcık, H. (1973). 'Ottoman Policy and Administration in Cyprus After the Conquest [Fetihten sonra Kıbrıs'ta Osmanlı siyaseti ve yönetimi]'. *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, 59-78, (14-19 Nisan 1969),* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

İnalcık, H., (1973). *The Ottoman Empire, The Classical Age 1300-1600 [Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)],* Çev. N. Itzkowitz ve C. Imber, Londra: Weidenfeld ve Nicholson.

İnalcık, H., (2004). *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600).* Çev. R. Sezer, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İnalcık, H., (2010). *Osmanlılar. Fütuhat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler.* İstanbul: Timaş Yayınları.

Jeffery, G. (1983). *A Description of the Historic Monuments of Cyprus: Studies in the Archaeology and Architecture of the Island* [Kıbrıs'ın tarihi eserlerinin bir betimlemesi], Londra. Lefkoşa 1918.

Jennes, D. (1962). *The Economics of Cyprus. A Survey to 1914* [Kıbrıs Ekonomisi. 1914'e kadar bir Araştırma], Montreal: McGrill Universitesi Yayını.

Jennings, R. (1993). *Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and Mediterranean World 1571-1640* [Osmanlı Kıbrısı ve Akdeniz Dünyası'nda Hristiyanlar ve Müslümanlar 1571-1640], New York: New York University Press.

Katsiaounis, R. (1996). *Labour, Society and Politics in Cyprus during the Nineteenth Century* [19. Yüzyılda Kıbrıs'ta emek, toplum ve politika], Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma Merkezi.

Kenanoğlu, M. (2004). *Osmanlı Millet Sistemi.* İstanbul: Klasik.

Kıbrıs Türk Tarihi. 6. Sınıf. (2009a). Lefkoşa: Kıbrıs Türk Maarif Dairesi.

Kıbrıs Türk Tarihi. 7. Sınıf. (2009b). Lefkoşa: Kıbrıs Türk Maarif Dairesi.

Kıbrıs Türk Tarihi. 8. Sınıf. (2009c). Lefkoşa: Kıbrıs Türk Maarif Dairesi.

Kıbrıs Türk Tarihi. 9. Sınıf. (2009d). Lefkoşa: Kıbrıs Türk Maarif Dairesi.

Kıbrıs Türk Tarihi. 10. Sınıf. (2009e). Lefkoşa: Kıbrıs Türk Maarif Dairesi

Kızılyürek, N. (2002). *Milliyetçilik Kıskacında Kıbrıs.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Kidd B., Rees J., & Tudor, R. (2000). *Heinemann History Scheme Book 1: Life in Medieval Times* [Heinemann Tarih Çalışma Kitabı 1: Ortaçağlarda Yaşam], Londra: Heinemann.

Kitromilides, P. (1970). 'Greek Irredentism in Asia Minor and Cyprus'[Küçük Asya ve Kıbrıs'ta Yunan Yayılmacılığı], *Middle Eastern Studies, 26* (1), ss.3-17.

Kitromilidis, P. (1992). "*Κοινωνικές σχέσεις και νοοτροπίες στην Κύπρο του 18ου αιώνα,* Μορφωτικό Κέντρο Λαϊκής Τραπέζης Κύπρου, Λευκωσία [18. Yüzyılda Kıbrıs'ta toplumsal ilişkiler ve zihniyetler], Lefkoşa: Kıbrıs Laiki Bankası Eğitim Merkezi.

Koumolides, J. (1971). *Cyprus and The War of Greek Independence 1821-1828* [Kıbrıs ve Yunan Bağımsızlık Savaşı], Atina: Ulusal Sosyal Araştırma Merkezi.

Kyrris, K. (1971). 'The Communal Character of the Administration of Church Property in Cyprus Under Ottoman Rule' [Osmanlı Egemenliğinde Kıbrıs'ta Kilise Mülkü İdaresinin Toplumsal Karakteri], *Balkan Studies,* XII (2), pp. 463-478.

Kyrris, K. (1976) 'Symbiotic Elements In the History of the Communities of Cyprus' [Kıbrıs Toplumları Tarihinde Simbiyotik Unsurlar], *Kypriakos Logos,* VIII (46-47), July-October.

Kyrris, K. (1996). *History of Cyprus* [Kıbrıs Tarihi], Lefkoşa: Lampousa

Lang, H. (1878). C*yprus. Its History Its Present Resources, and Future Prospects [Kıbrıs. Tarihi, Mevcut Kaynakları ve Geleceğe İlişkin Beklentiler],* Londra: Macmillan ve Co.

Luke, H. Sir. (1975). *A Portrait and an Appreciation. CYPRUS,* reprinted from the second revised edition of 1965. [Bir Portre ve bir Takdir. KIBRIS], 1965 ikinci baskısının tıpkıbasımı, Harrap, Londra: K. Rustem & Bro. ile birlikte, Lefkoşa.

Luke, H. Sir. (1989). *Cyprus Under The Turks 1571-1878,* [Türk İdaresinde Kıbrıs 1571-1878], Londra: K.Rüstem & Brother.

Michael, M. N., Kappler, M., ve Gavriel, E. (2009). *Ottoman Cyprus: A collection of studies on history and culture [Osmanlı Kıbrısı: Tarih ve Kültürü üzerine çalışmalar koleksiyonu],* Germany: Otto Harrasowitz GmbH & Co, KG.

Michaelidi, M. A. (1985). *Chora, the old Nicosia* [Şehir. Eski Lefkoşa], Lefkoşa: Theopress Printing.

Μαραγκού, Α.Γ. και Κούτας, Α.Γ. (2009). *Λευκωσία: Η ιστορία της πόλης.* Λευκωσία: Ι.Γ.Κασουλίδης και Υιός Λτδ. [Maragkou A.G. ve Koutas A.G. (2009). [Lefkoşa: Şehrin Tarihi]. Lefkoşa: I.G. Kasoulides ve Oğlu Ltd].

Nicosia Master Plan. *Walled Nicosia: A guide to its Historical and Cultural Sites* [Lefkoşa Master Planı. Lefkoşa surlariçi: Tarihi ve kültürel sitalanları rehberi]. Lefkoşa.

Ortaylı, İ. (1995). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı.* İstanbul: Hil yayınları.

Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (2000). Ankara: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.

Özkul, A. E. (2010). *Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi 1726-1750.* Ankara: Dipnot Yayınları.

Papadopoullos, T. (1965). *Texts and Studies of the History of Cyprus I. Social and Historical Data On Population (1571-1878)* [Kıbrıs Tarihi Metinleri ve Çalışmaları I. Nüfus ile ilgili Sosyal ve İstatistiki Veriler], Lefkoşa: Kıbrıs Araştırma Merkezi.

Παυλίδης, Α. (1995). *Κύπρος ανά τους αιώνες.Τομ.3.* Λευκωσία: Φιλόκυπρος. [Pavlides, A. (1995). Çağlar Boyunca Kıbrıs, Cilt 3, Lefkoşa: Philokypros].

Sakellariou, A. (1991). *Τα Κυπριακά, Τομ. Α'.* [Kıbrıslı Meseleler, Cilt A]. Lefkoşa: Başpiskopos Makarios Kültür Enstitüsü .

Salvator, L. (1983). *Levkosia, The Capital of Cyprus* [Lefkoşa. Kıbrıs'ın Başkenti], Londra: Triagraph.

Samani, H. (2005). ' XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Kıbrısı'nda Çekirge Sorunu' , *III. Güzelyurt Tarih Buluşması Bildiriler,* 259-276, Lefke: LAÜ yayınları.

Samani, H. (2006). *Tanzimat Devrinde Kıbrıs (1839-1878),* Basılmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Schriwer, C. (2002). 'Cultural and Ethnic Identity in the Ottoman Period Architecture of Cyprus, Jordan and Lebanon' [Kıbrıs, Ürdün ve Lübnan'ın Osmanlı Dönemi Mimarisinde Kültürel ve Etnik Kimlik], *Levant*, 34 (22), 197-218.

Thomson, J. (1879). *Through Cyprus With a Camera In the Autumn of 1878, I-II* [1878 Sonbaharında Fotoğraf Makinesiyle Baştan Başa Kıbrıs], Londra: Sampson Low, Marston, Searle, ve Rivinggton.

Walled Nicosia: A Guide to its Historical and Cultural Sites, Nicosia: Nicosia Master Plan, Bi-communal Development Programme, USAID, UNDP and executed by UNOPS. [Lefkoşa Surlariçi: Tarihi ve Kültürel Sit Alanları Rehberi] Lefkoşa: Lefkoşa Master Planı, İki-toplumlu Geliştirme Programı, USAID, UNDP ve UNOPS.

Zürcher, E. J. (1993). *Turkey. A Modern History* [Modernleşen Türkiye'nin Tarihi.], Londra ve New York: I.B TAURIS & Co Ltd Publishers.

Zürcher, E. J. (1996). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi.* İstanbul: İletişim Yayınları.

B. Öğretme ve Öğrenme: tarih eğitiminde müfredat ve pedagoji sorunları

Ashby, R. (2011). 'Understanding historical evidence: Teaching and learning challenges [Tarihsel Kanıtı Anlamak: Öğretme ve Öğrenmede Zorluklar], I. Davies (ed) *Debates in History Teaching'* s.137-147, Londra: Routledge.

Aktekin, S. (ed), (2009). *Teaching History And Social Studies For Multicultural Europe* [Çok Kültürlü Avrupa için Tarih ve Sosyal Bilimler Eğitimi], Ankara: Harf Yayınları.

Bradshaw, M. (2009). 'Drilling down: how one history department is working towards progression in pupils' historical thinking about diversity across Years 7, 8 and 9 [Sondaj yapmak: bir tarih bölümünün 7. 8. ve 9. sınıf öğrencilerinin çeşitlilik konusunda tarihsel düşünmelerini sağlamak için nasıl çalıştığı]. *Teaching History, 135, To They or Not to They* sayısı, Londra: Tarih Derneği, s. 4-12.

Brooker, E. (2009). 'Telling tales: Developing students' own thematic and synoptic understandings at Key Stage 3'[Masal anlatmak: 3. Aşamada, Öğrencilerin tematik ve sinoptik anlayışlarını geliştirmek], *Teaching History 136, Shaping the Past Edition [Geçmişi Şekillendirmek* sayısı], Londra: Tarih Derneği, s. 45-52.

Byrom, J. ve Riley, M. (2007a). 'Identity-shakers: cultural encounters and the development of pupils' multiple identities'[Kimlik mikserleri': kültürel ilişkiler ve öğrencilerin çoklu kimlik gelişimleri]. *Teaching History, 127, Sense and Sensitivity Edition [Duyu ve Hassasiyet* sayısı], Londra: Historical Association, s. 22-29.

Byrom, J., Counsell, C. ve Riley, M. (2007). *Meeting of Minds: Islamic Encounters, c570-1750* [Zihniyetler buluşması: Islami Karşılaşmalar, 570-1750], London: Pearson Longman.

Cajani, L. ve Ross, A. (2005). *History Teaching, Identities, Citizenship* [Tarih Eğitimi, Kimlikler, Vatandaşlık]. Stoke on Trent: Trentham Books Ltd.

Cohen, S. (2009). 'The challenging concept of change over time' [Zaman içinde değişim kavramının meydan okuyucu zorluğu], *World History Connected,* 6, (2). **http:www.historycooperative.org/journals/whc/6.2/cohen.html**. 15 Ocak 2011.

Cooper, H. ve Dilek, D. (2004). 'Children's thinking in history: Analysis of a history lesson taught to 11-year-olds at İhsan Süngü School, Istanbul' [Çocukların tarih üzerine düşünceleri: İhsan Sungu Okulu'nda, İstanbul, 11 yaş çocuklara anlatılan bir tarih dersinin analizi], *International Journal of Historical Learning, Teaching and Research,* 4 (2), s. 56-65: **http://insight.cumbria.ac.uk/93/2/Cooper_dielek.pdf**].

Council of Europe (2005). *The use of Sources in Teaching and Learning History, Vol.1.* The Council of Europe Europe's activities in Cyprus. Report of the workshops and workshop materials [Tarih eğitim ve öğreniminde kaynakların kullanımı, cilt.1. Avrupa Konseyi'nin Kıbrıs Faaliyetleri. Çalıştay ve çalıştay materyalleri raporu], Lefkoşa: Avrupa Konseyi.

Council of Europe (2006). *The Use of sources in teaching and learning history, vol.2.* The Council of Europe's activities in Cyprus. Report of the workshops and workshop materials [Tarih eğitim ve öğreniminde kaynakların kullanımı, cilt.2. Avrupa Konseyi'nin Kıbrıs Faaliyetleri. Çalıştay ve Çalıştay Materyalleri Raporu], Lefkoşa: Avrupa Konseyi.

Counsell, C. (2000). 'Historical knowledge and historical skills: distracting dichotomy' [Tarihsel bilgi ve beceriler: şaşırtıcı ikilik], J. Arthur ve R. Phillips (eds.) *Issues in History Teaching* içinde, Londra: Routledge, s. 54-71.

Counsell, C. (2009). 'Cunning Plan: The generalisation game' [Kurnaz Plan: Genelleştirme Oyunu], *Teaching History, 135, To They or Not to They* Sayısı, Londra: Historical Association, s. 13-15.

Counsell, C. (2011). 'What do we want pupils to do with historical change and continuity?'[Tarihsel değişim ve süreklilikle öğrencilerin ne yapmasını istiyoruz?], I. Davies (ed), *Debates in History Teaching* içinde, Londra: Routledge, s. 109-23.

Dilek, D. (2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi.* Ankara: Pegem.

Dilek, D. ve Yapıcı G. (2005). 'Öykülerle Tarih Öğretimi Yaklaşımı', *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi,* İzmir, 18, s. 115-130.

Dilek, D. ve Yapıcı G. (2009). 'Trainee history teachers' misinterpretations of sources and a romantic way of historical understanding: An analysis of examination papers' [Stajyer tarih öğretmenlerinin kaynakları yanlış yorumlaması ve tarihi anlamada romantik bir yol: sınav kağıtlarının analizi], *International Journal of Historical Learning, Teaching and Research, cilt 8 (1),* s. 96-108.

Foster, R. (2008). 'Speed cameras, dead ends, drivers and diversions: Year 9 use a road map to problematise change and continuity' [Hız Kameraları, çıkmaz sokaklar, sürücüler ve yoldan sapmalar], *Teaching History 131, Assessing Differently Edition [Farklı Ölçme-Değerlendirmeler sayısı],* Londra: Historical Association, s. 4-8.

Foster, S. J. ve Karayianni, E. (2008). 'Portrayals of Arab-Islamic Peoples in English History Textbooks' [İngiliz Tarih Ders Kitaplarında Arab-İslam Tasvirleri], L. Cajani (ed.). *La imagen del otro: Islam y Europa en los manuales escolares de historia [The Image of the Other: Islam and Europe in School History Textbooks],* Madrid: Santillana Publications.

Kıbrıs-Yunanistan-Türkiye: Aynı Tarihin Farklı Tefsirleri. Tarih Yazımı ve Okul Kitapları. (2005). Lefkoşa: OPEK.

Lee, P. (2005). 'Putting Principles into Practice: Understanding history' [İlkeleri Uygulamaya Koymak: Tarihi anlamak], M.S. Donovan ve J. D. Bransford (eds.) *How Students Learn: History in the Classroom,* Washington D.C.: The National Academy Press, s. 31-78.

Lee, P. (2011). 'History education and historical literacy' [Tarih eğitimi ve tarih okur-yazarlığı], I. Davies (ed), *Debates in History Teaching,* Londra: Routledge, s. 63-72.

Lee, P. ve Ashby, R. (2000). 'Progression in historical understanding among students ages 7-14' [7-14 yaş öğrenciler arasında tarihsel algılamada ilerleme], P. Stearns, P. Seixas and S. S. Wineburg (eds.) *Knowing, Teaching and Learning History: National and International Perspectives,* New York: New York University Press.

Levstik, L. S. ve Barton, K. C. (2005). *Doing History: Investigating with Children in Elementary and Middle schools* [Tarih Yapmak: ilkokul ve ortaokul öğrencileriyle birlikte araştırmak], New Jersey, Londra: Lawrence Erlbraum Associates, Publishers, 3. baskı.

Μαυροσκούφης, Δ. *Από τη διδακτική έρευνα στη διδακτική πράξη: προσπάθεια για γεφύρωση του χάσματος.* [Mavroskoufis, D. Eğitim araştırmasından eğitim eylemine: boşluğu doldurmaya yönelik bir deneme].

http://www.rhodes.aegean.gr/ptde/revmata/issue2/7Mavroskoufis.pdf. 6 Ekim 2010.

Papadakis, Y. (2008). *History Education in Divided Cyprus: A Comparison of Greek Cypriot and Turkish Cypriot Schoolbooks on the History of Cyprus* [Bölünmüş Kıbrıs'ta Tarih Eğitimi: Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk Tarih ders kitaplarının karşılaştırması], PRIO Kıbrıs Araştırma Merkezi, 2, Lefkoşa: PRIO.

Ρεπούση, Μ. *Τοπικες ιστορίες στο σχολείο. Από το γενικό παρελθόν στο παρελθόν του τόπου.* [Repousi, M. *Local histories at school. From the general past to the local past*]. [Okulda Yerel tarihler. Genel geçmişten yerel geçmişe].

http://users.auth.gr/~marrep/PS_REPOUSI/EL/PUBLICATIONS/papers/topikes_istories_sto_sxoleio.pdf. 6 Ekim 2010.

Riley, M. (2000). 'Into the Key Stage 3 history garden: choosing and planting your enquiry questions'[tarih bahçesi 3. Safhaya bir bakış: Araştırma sorularının belirlenip yerleştirlmesi], *Teaching History, 99, Curriculum Planning Edition* [Müfredat Planlaması sayısı], Londra: The historical Association, 8-13.

Σακκά, Β. *Η προσέγγιση των πηγών και η διδασκαλία της ιστορίας*.[Sakka, V. Kaynaklara ve tarih eğitimine yaklaşımlar].http://www.cyprus-tube.com/historical-dialogue/Articles/Vassiliki_Sakka_article_1.pdf. 8 Ekim 2010.

Shemilt, D. (1987). 'Adolescent ideas about evidence and methodology in history' [Tarihte Kanıt ve Yöntem hakkında Gençlerin düşünceleri], in C. Portal (ed) *The History Curriculum for Teachers,* Lewes: The Falmer Press, 39-61.

Shemilt, D. (2009). 'Drinking an ocean and pissing a cupful: how adolescents make sense of history' [Okyanus dolusu su içip bir bardak su işemek: Gençler tarihi nasıl anlamlandırır], L. Symcox and A. Wilschut (ed.) *National History Standards: The Problem of the Canon and the Future of Teaching History, (International Review of History Education, 5),* Charlotte, North Carolina: Information Age Publishing, ss. 141-210.

Stavroula P. and Makriyianni, C. (2004). *What does it mean to think historically?: Approaches to teaching and learning history* [Tarihsel düşünmek ne demektir?: Tarih eğitim ve öğretiminde yaklaşımlar], Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği Birinci Eğitim Semineri Bildirileri), Lefkoşa: Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği.

Teaching History 135: 'To They or Not to They' sayısı (edition on theme of diversity [çeşitlilik sayısı]). (2009). Londra: Historical Association.

Teaching History 136: Shaping the Past (edition on theme of change/continuity) [Geçmişi şekillendirmek (değişim/süreklilik sayısı]. (2009). Londra: Historical Association.

Von Borries, B. (2010). *Historical Consciousness and Historical Learning. Some Results of my own Empirical Research* [Tarih Bilinci ve Tarih öğrenimi. Ampirik Araştırmamdan bazı sonuçlar]. Lefkoşa: AHDR Konferans Bildirileri.

Wineburg, S. (2001). *Historical Thinking and Other Unnatural Acts: Charting the Future of Teaching the Past* [Tarihsel Düşünme ve Diğer Doğal Olmayan Eylemler: Geçmişi Öğreten Geleceğin Resmini Çizmek], Philadelphia: Temple University Press.

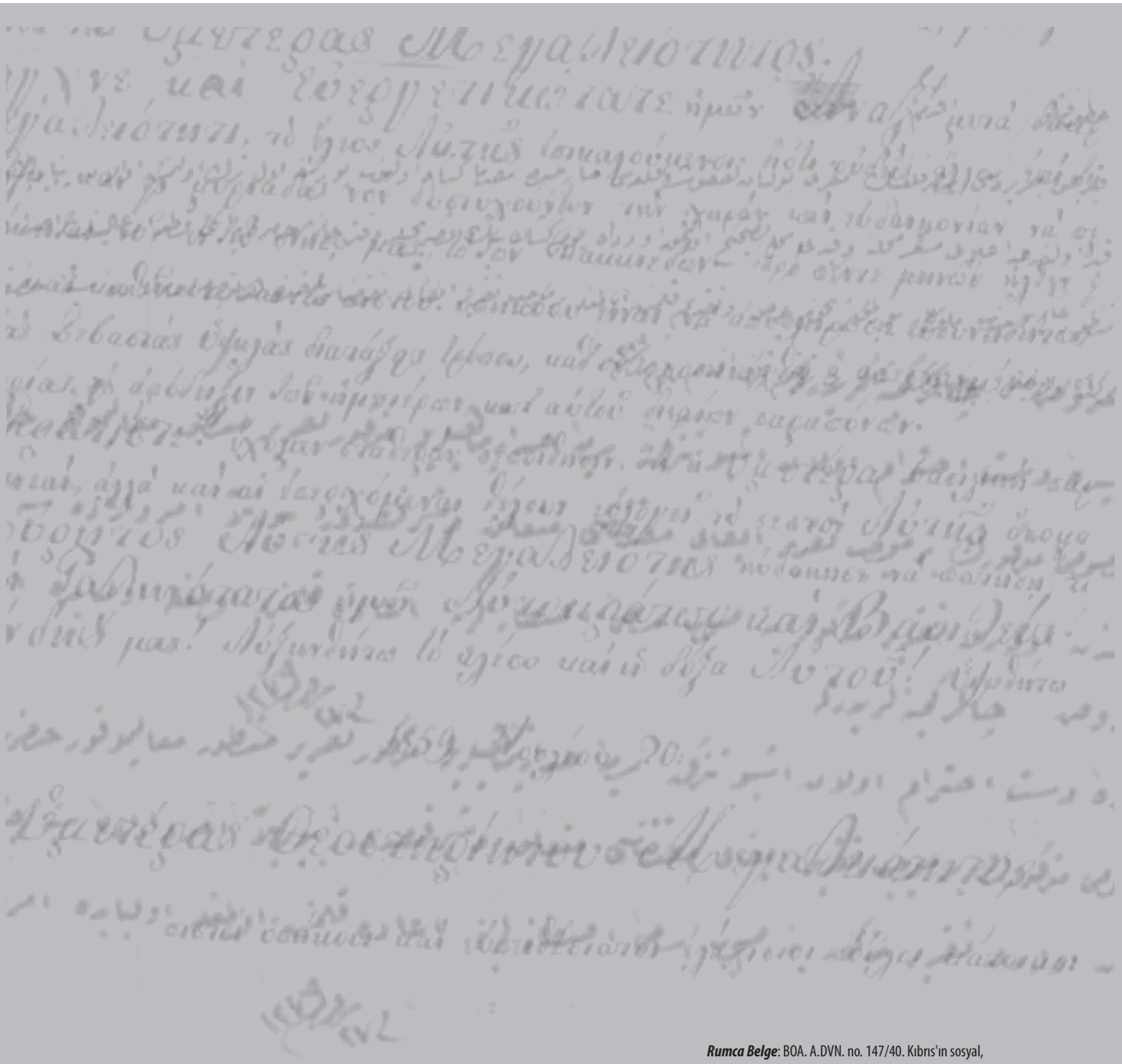

Rumca Belge: BOA. A.DVN. no. 147/40. Kıbrıs'ın sosyal, ekonomik ve idari sorunları hakkında Başpiskopos Makariyos'un İstanbul Patrikliği aracılığıyla Osmanlı Sultanı'na gönderdiği arzuhal (1859).

Osmanlıca Belge: BOA. İ.DH. no. 33744. Sultan Abdülaziz'in Lefkoşa Panayırı'nın açılması (1863) ile ilgili fermanı (1862).

Tarihsel Diyalog ve Araştırma Derneği

ISBN: 978-9963-703-07-4
Lefkoşa 2011